

KEÇECİ BABA DERGÂHINDA ‘DÜŞKÜNLÜK’ ANLAYIŞI VE ‘DÜŞKÜN KALDIRMA’ ERKÂNI*

‘DÜŞKÜNLÜK’ UNDERSTANDING AND ‘DÜŞKÜN KALDIRMA’ METHODS AT
KEÇECİ BABA LODGE

FUNDA ŞİRİNOĞLU**
MAHMUT KOÇ***

Öz

On üçüncü yüzyılda Horasan erenlerinin Anadolu’ya gelişi ile birlikte Aleviliğin konargöçer topluluklar arasında yaygınlaşması ve kurumlaşması üzerine gelişen ocak sistemi, Alevi inancı ve sosyal yapısı üzerinde etkili olmuştur. Müşit, pîr, rehber, dede ve talip ekseninde sürdürülen ibadet sistemi, aynı zamanda sosyal hayatı da sergilemektedir. Ocakların adı bağlı oldukları erenlerin adı ile anılmaktadır. Ehlîbeyit soyundan gelme, keramet gösterme ve hizmet görme gibi özelliklere sahip olanların ocak kurucusu oldukları anlaşılmaktadır. Bunlardan bir ya da birkaç özelliğe sahip olanların genellikle ocak kurduğu görülmektedir. Dedelik görevi de söz konusu erenlerin soyundan gelen Ocakzade dedeler tarafından yürütülmeye devam etmektedir. Alevi yolu, Hak, Muhammed, Ali yoludur. Sosyal hayatta etkin olan Alevi ocak sistemi, adaleti uygularken kendi suç tanımını yapmış ve cezalarını da erkâna göre uygulamıştır. Günümüze kadar sözlü kültür ile gelen Alevilik yol ve erkânı pek az ocakta aynı şekilde devam etmektedir. Yine 13. yüzyılda Anadolu’ya gelip Ahilik teşkilatının son mensuplarından olduğu tahmin edilen Keçeci Baba, adı Fakihler olan ve daha sonra Keçeci köyü olarak bilinen bölgede bir zaviye kurmuştur. Seyyid Ahi Mahmud Veli’nin kurduğu Keçeci Baba Ocağı, Tokat ili Erbaa ilçesi Keçeci köyünde, Keçeci Baba Ocakzadesi olan dedeler tarafından, erkânıyla birlikte hâlâ varlığını sürdürmektedir. Aleviliğin düşkünlük kavramı ve düşkün kaldırma konusunun, yeterli olmamakla beraber, araştırılmış olsa da Keçeci Baba Ocağında daha önce kapsamlı olarak ele alınmadığı görülmüştür. Bu nedenle Keçeci Baba Ocağındaki düşkünlük anlayışı ve düşkün kaldırma erkânı önem arz etmektedir. Erkân uygulanırken taliplerin uyması gereken kuralların, altıncı inam olan Cafer-i Sadık’a atfedilen *Buyruk*’a göre belirlendiği vurgulanmakta, Keçeci Baba’nın soyunun İmam Musa Kâzım’a kadar uzandığı belirtilmektedir. Çalışmada, uygulamaları yapan Keçeci Baba Dedesi Mahmut Koç’un deneyimleri ile gözlemlerimiz değerlendirilmiş, doküman analizi ile konu daha bütünsel olarak ele alınmıştır. Çalışmanın amacı, ocağa bağlı dedelik faaliyetlerini yürüten Mahmut Koç’un, düşkünlük anlayışı ve düşkün kaldırma erkânına bağlı gerçekleştirdiği uygulamaların, Kur’an-ı Kerim odaklı açıklamalarını yapmaktır.

Anahtar Kelimeler: Alevi Ocakları, Keçeci Baba Ahi Mahmud Veli, Keçeci Baba Ocağı, Düşkünlük, Düşkün Kaldırma Erkânı.

Abstract

With the arrival of Horasan saints in Anatolia in the 13th century and the establishment of hearth (*ocak*) system, which developed upon the spread and institutionalization of Alevism among nomadic communities, had an impact on the Alevi belief and social structure. The worship system, which is maintained on the axis of the *mürşid*, *pîr*, *rehber*, *dede*, and *talip*, also constitutes the framework of the social law system. The names of the *ocaks* are mentioned with the names of the saints they are affiliated with. It is seen that the founders of the hearths must come from the family of the *ahl al-bayt*, show miracles and serve, and it is seen that those who have one or more of these aspects usually set up a hearth. The duty of *dede* continues to be carried out by the *Ocakzade dedes* who are the descendants of the aforementioned saints. The Alevi way to say this is Hak, Muhammed, and Ali. The Alevi *ocak* system, which is active in social life, made its own definition of crime while applying justice and applied its punishments in accordance with the method. The way and the method of Alevism, which has come down to the present day with oral culture, continue in the same way in very few hearths. Keçeci Baba, who came to Anatolia in the 13th century and is estimated to be one of the last members of the *Akhî* organization, established a *zawiyah* in the region called Fakihler and later known as Keçeci village. Keçeci Baba Ocağı, founded by Seyyid Ahi Mahmud Veli, still exists in the Keçeci village of Erbaa district in Tokat, by the *dedes* who are Keçeci Baba Ocakzades, together with their methods. Although the concept of *düşkünlük* (fondness) and *düşkün kaldırma* (lifting fond) in Alevism has been adequately researched, Keçeci Baba Ocağı has not been dealt with comprehensively together with his methods before. For this reason, the understanding of indulgence in Keçeci Baba’s Ocağı and the place of raising the poor are important. It is emphasized that the rules to be followed by the aspirants while applying the methods are determined according to the Order of İmam Ja’far al-Sâdiq, the sixth imam, and it is stated that Keçeci Baba’s lineage goes back to İmam Mūsā l-Kâzım. In the study, the experiences of Keçeci Baba Dede Mahmut Koç, who made the applications, and our observations were evaluated, and the subject was discussed more holistically with document analysis. The aim of the study is to make the Qur’an-oriented explanations of Mahmut Koç’s, understanding of “düşkünlük” and the practices “düşkün kaldırma” methods.

Keywords: Alevi *Ocaks*, Keçeci Baba Ahi Mahmud Veli, Keçeci Baba Ocağı, *Düşkünlük*, *Düşkün Kaldırma* Methods.

* Geliş Tarihi/Received: 27.05.2022, Kabul Tarihi/Accepted: 28.06.2022, DOI: <https://doi.org/10.34189/hbv.104.023>.

** Yüksek Lisans Öğrencisi, Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi, Lisansüstü Eğitim Enstitüsü, Alevi Bektaşî Kültürü Anabilim Dalı, Ankara/Türkiye. E-mail: funda.sirinoglu@hbv.edu.tr ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0003-0701-7174>.

*** Keçeci Baba Ocağı Dedesi, Tokat Erbaa Keçeci köyü.

Giriş

Ocak kavramı, Anadolu Aleviliğinde soya bağlı olarak ortaya çıkmıştır ve Alevi geleneğinde önemli bir yeri vardır. Bu sistemin ne zaman ortaya çıktığı hakkında farklı görüşler ifade edilmektedir. Hz. Ali'nin soyundan gelenlerce oluşturulduğu, Hacı Bektaş Veli'den sonra ortaya çıktığı veya Horasan'dan Anadolu'ya gelen Türkmen abdallarca oluşturulduğu belirtilmektedir (Kurt ve Çal, 2021; Akın, 2017; Atalay, 1999; Şahin, 2007; Tuğrul, 2019; Yaman, 2004; Yaman, 2011).

Şekil 1: Keçeci Baba'nın Türbede Mevcut Olan Şeceresi

Horasan erenlerinin 13. yüzyılda Anadolu'ya gelişi ile birlikte Aleviliğin konargöçer topluluklar arasında yaygınlaşması ve kurumlaşması üzerine gelişen ocak sistemi, Alevi inancı ve sosyal yapısı üzerinde etkili olmuştur. Bu inanç sistemi, Horasan marifetinin kaynağı olan Kur'an, Ehlibeyt ve her iki kaynak tarafından belirlenen edep- erkân etrafında uygulanmaktadır.

Bu açıdan bakıldığında yaklaşık yedi yüzyıldır süren bir gelenek söz konusudur. 13. yüzyılda Keçeci Baba'nın yerleştiği köy, onun adını almış bir Türkmen köyüdür. Hacı Bektaş Veli'nin amcası olduğu söylenen Ahi Mahmud Veli'nin; hekimlik, veterinerlik ve eğitimcilik yaptığı da söylenmektedir. Keçeci Ahi Mahmud Veli; Keçeci Baba, Gül Ahi Baba, Şah ve Ergani Mahmud gibi isimlerle de anılmaktadır (Tepecik ve Hanılçe, 2016; Maden, 2014; Durma, 2010; Yücel, 2003; Açıkcel, 2020b).

Keçeci Baba Türbesinde hâlâ mevcut olan ve sonradan tarihi kayıtlara göre yapıldığı tahmin edilen şeceresinde, Ahi Mahmud Veli'nin soyunun İmam Cafer-i Sadık'ın oğlu olan yedinci İmam Musa Kazım'a kadar uzandığı görülmektedir (Şekil 1). Bu silsile ile Hz. Ali'nin oğlu Hz. Hüseyin'in on altıncı kuşaktan evladı olmalıdır.

Keçeci Baba Ahi Mahmud Veli tarafından kurulan ocakta erkân, dedeler tarafından hâlâ uygulanmakta ve mürşit, dede, talip ilişkileri devam etmektedir. Ocağa

bağlı dedeler, sözlü geleneğe uygun olarak, yolun gereklerine bağlıdır. Düşkün kaldırma cemleri talip yerleşkelerde de gerçekleştirilmektedir.

Çalışmada, Horasan marifeti olarak aktarılan ve Danişmentliler havzasında kurulup edep- erkân süren Keçeci Baba Ocağında kurallara uymamanın cezaları, bu cezaların uygulanma yöntemleri ve bu cezaların nasıl ortadan kaldırılabileceği konuları, Keçeci Baba Ahi Mahmud Veli Dergâhı çerçevesinde, Kur'an-ı Kerim referansları ile ele alınmaktadır. Ocaklar arasında farklılık gösteren "düşkünlük" kavramı, halen Tokat ili Erbaa ilçesi Keçeci köyünde yaşayan Keçeci Baba Ahi Mahmud Veli Dergâhı Dedesi Mahmut Koç¹ ile gözlemlerimiz ve tecrübemizle hazırlanan bu çalışma ile Kur'an ayetleri temelinde açıklanmaya çalışılacaktır; çalışma bu açıdan özgün bir yapı arz etmektedir. Alevilikteki düşkünlük kavramının, Keçeci Baba Ahi Mahmud Veli Dergâhındaki uygulanış biçiminin Kur'an'daki surelerle ilişkilendirildiği bir çalışma olmadığı görüldüğünden, alana katkı yapmak amacıyla bu çalışma hazırlanmıştır ve sözlü kültüre ait kalmış bu uygulamanın yazılı olarak ortaya konulması amaçlanmaktadır. Konu, Horasan marifetinin kaynağı olan Kur'an, ehlibeyit ve her iki kaynak tarafından belirlenen edep- erkânı etrafında izah edilip aktarılmaya çalışılacaktır. Söz konusu dedelerin verdiği bilgiler çerçevesinde, düşkünlük ve düşkünlükten kaldırma erkânının Kur'an-ı Kerim'deki hangi ayetler temel alınarak uygulandığı açıklanacaktır.

1. Keçeci Baba Ahi Mahmud Veli

Sözlü kaynaklara ve köydeki Ocak dedelerine göre Ahi Mahmud Veli, Horasan bölgesinde Nişabur'da doğmuş (Pehlivan, 2002) ve 13. yüzyılda Horasan'dan Anadolu'ya gelmiştir. Danişmentliler havzasında (Şekil 2) kurulup edep- erkân süren Keçeci Baba Ocağındaki Ocakzade dedeler, Keçeci Baba'nın Hacı Bektaş Veli'nin amcası olduğunu, 1349 senesinde Anadolu'da şehit düşüğünü ifade etmektedirler. Tepecik'in Keçeci Baba Türbesi'ndeki sancağındaki yazıdan okuduğu üzere, "Keçeci Baba'nın Ali Haydar, Altunbıyık ve Seyyid Mehmed isminde üç oğlu olduğu" görülmektedir (Tepecik, 2019, 29).

Şekil 2: Anadolu Selçuklular Döneminde Anadolu (Unit, 1992, 27)

¹ Tokat Erbaa Keçeci köyünde dergâhı izzetinde, gerçek âleme *meftun mergabı meftun merkadı* (Dergâhın iç yüzüne gönül vermiş, orada uyuyan) olan Peygamber nesli On İki İmamlardan İmam Rıza'nın sekizinci evladı Musa El Sani oğlu Zeynep Hatun'dan olma Mahmud, Ahi Mahmud Veli, Ergani Gül Ahi Baba ve Keçeci Sultan namı lakabı ile de bulunan Seyyidi Şah Mahmud Veli Dergâhında sancağı olup, sancağında Ali Haydar, Seyyit Mehmet ve Altun Bıyık namı İmam Ali ve torunu Seyyit Süleyman nesli evladıdır.

Keçeci Baba'nın Keçeci köyüne yerleşmesi ile ilgili menkıbeye göre, Keçeci Baba Anadolu'ya gelirken elinde bulunan çelik taşı fırlatır. Böylelikle taşın düştüğü yere yerleşecektir. Taş türbesinin de olduğu köyde bulup oraya yerleşir. Türbenin dışındaki yere dikili halde duran ve boyu bir metre civarında, eni elli santimetre olan taşın, menkıbeye anlatılan taş olduğuna inanılmaktadır (Keskin, 2004; Çetin ve Karademir, 2018).

Keçeci Baba Ahi Mahmud Veli, adından da anlaşılacağı gibi Ahi teşkilatının son temsilcilerinden olan ve keçe imalatı yapan bir erendir (Açikel, 2020b). Keçeci Baba Zaviyesi ile ilgili bilgilere ilk kez, Osmanlı arşivindeki 1455 yılına ait bir belgede şu şekilde rastlanmaktadır. “Tokat’a bağlı Kazabad (Pazar) nahiyesinin Karaltan köyünde tesis edilmişti.” Bu durumda zaviye önceki yıllarda yapılmış olmalıdır. 1280 (1864) ve 1292 (1876) tarihleri arasında zaviye vakıfları arasında bulunan vakıf çiftliği, Kazabad’a bağlı Keçecibaba köyünde bulunmaktadır; zaviyenin bulunduğu ve adı “Karaltan” olan köy, cumhuriyetin ilk yıllarında Tokat’ın Erbaa ilçesine bağlanmış ve adı daha sonra “Keçeci” olarak değiştirilmiştir. Günümüzde o bölgede sadece Ahi Mahmud Türbesi mevcuttur (BOA, TD, nr. 2, s. 95; nr. 19, s. 52; nr. 79, s. 133; nr. 387, s. 450; nr. 287, s. 316; TKGMA, TD, nr. 14, 294a; TVBMA, Muhasebe Defteri, nr. 1, s. 73; aktaran Açikel, 2020a, 133). 1575 yılına ait tahrir defterlerinde, Karaltan ve Fakihler köyünde Ahi Mahmud Zaviyesi ile ilgili bilgilere ulaşılmıştır (Hanılçe ve Tepecik, 2012; Tepecik, 2019).

I. Alaü'd-din Keykubâd dönemi başta olmak üzere, Selçuklular zamanında Tokat ili önemli bir kültür merkezidir. Danişmendoğulları döneminden beri Türk kültürü ile tanışan ve Tokat’a bağlı olan kazalar, Selçuklular zamanında ahilerin oldukça etkin olarak faaliyet gösterdikleri bir alandır (Bayram, 2012). Konya İl Halk Kütüphanesi Müdürlüğü F. Nafiz Uzluk Bölümünde Bulunan ve Bölge Yazma Eserler Kütüphanesi Devredilen, 558-566 Demirbaş Numarası ile kayıtlı eserde, Turhal ve çevresindeki evliyaların makam ve türbeleri ile ilgili önemli bilgilere ulaşılmıştır (EK 1). Söz konusu belgede Keçeci Baba Zaviyesi şu şekilde okunmaktadır:² (Bayram, 1986, 37; Bayram, 2012, 75).

“Turhal kazasında medfunin olan evliya-i kiram-ravvah Allahu rûhahum Hazretlerinin esâmî-i şerifleridir ki, medfün oldukları mevzileri ile tahrir olunmuştur.

...

13. Keçeci Ahi Baba Sultan: Hadsiz büyük asitanedir. Görenlere malumdur. Evlad-i kirâmlarından bir alay dervişân zaviyesinde müstefiddirler...”

Görüldüğü üzere on üçüncü maddede “Keçeci Ahi Baba Sultan” zaviyesinden söz edilmiş ve 1708 tarihli belgede Ahi Mahmud, Ahi Yusuf Perende ile Turhal’daki diğer evliyalar arasında kaydedilmiştir. Belgeden anlaşıldığı üzere, Keçeci Baba Ahi Mahmud Veli’nin kendi ismini taşıyan bir zaviyesi vardır ve zaviyede pek çok derviş bulunmaktadır. Ahi Mahmud tarafından yaptırıldığı düşünülen ancak kim tarafından yapıldığı kesin olmayan zaviye kayıtlarına göre, zaviyenin geliri ve ziyaretçisi fazladır zira “hadsiz büyük asitane” tanımlaması ile bu durum açıkça ortaya konulmaktadır (Bayram, 2012).

² Metin, ilk kez Mikail Bayram tarafından okunmuştur ve “Selçuklular Zamanında Tokat ve Yöresinde İlmî ve Fikrî Faaliyetler”, Türk Tarihinde ve Kültüründe Tokat Sempozyumu, Tokat 2-6 Temmuz 1986, s. 30-37’te yayınlanmış ancak metnin yerinden tam olarak söz edilmemiştir. Eserin ana metnine ve bulunduğu yere Ahmet Taşgın tarafından ulaşılmıştır.

Keçeci Baba hakkında birçok menkıbe anlatılmaktadır. Bunlardan birinde:

“Keçeci Baba Turhal tarafından köye gelirken bir Rum köyünden geçer. Köylülerle sohbet eder ve onları Müslüman olmaya davet eder. Köylüler bu veli kişiden su çıkarmasını ve susuz olan köylerini suya kavuşturmasını isterler. Bazı kaynaklara göre bu koşullarda Müslüman olacaklarını belirtirler. Bunun üzerine Keçeci Baba, dua eder ve Gözderesi adı verilen kayalık bir mevkiden su çıkarır.” (Keskin, 2004, 93; Maden, 2014, 151; Hanılçe ve Tepecik, 2016; Çetin ve Karademir, 2018, 311)³

Keçeci Baba Ocağı, talip toplulukları ve pir ocaklarıyla birlikte mürşit ocağıdır. Zaman içinde bu ocağa bağlı talip grupları kendi pir ocaklarını kurmuşlardır. Özellikle dört grup dikkat çekmektedir; Ali Bircivan Ocağı Gümüşhacıköy Sarayözü köyünde, Seyyid Selahaddin Ocağı Merzifon Hırka köyünde, Ergonaş Baba Ocağı Amasya'nın Yassıçal beldesinde, Nebioğlu Ocağı Amasya Avşar köyündedir (Yıldız, 2017).

Keçeci Baba Ocağına bağlı talip toplulukları; Tokat, Sivas, Çorum, Samsun ve Ordu'ya bağlı bazı köylerde bulunmaktadır (Maden, 2014). Ocağın talibi olan köyler şu şekildedir:

Tokat il sınırlarında: Kargın, Depremçi, Yağlıalan, Kestene, Yenisu, Emirdolu, Kurupınar, Dazmana, Akçatarla, Erenli, Kuytul, Kızılköy, Kemalpaşa, Yağmurlu, Boğazbaşı, Soğukpınar, Acıpınar, Kurupınar, Emirören; Amasya ili sınırlarında: Yassıçal, Avşar, Bayat, Albayrak, Hasabdal, Fındıklı, Karadaş, Karalı, Sarıalan, Uygur, Ümitköy, Ahmetkoluğu, Karabrahim, Karalı, Uygur, Yeşildere, Çengelkayı; Samsun ili sınırlarında ise Gillen ve Arıcak olarak tespit edilmiştir (Tepecik, 2019).

Aksüt, altı tane mürşit ocağı ve kırk sekiz tane pir ocağı olduğunu ve Keçeci Baba Ocağının “konumu belli olmayan ocaklar”dan olduğunu belirtmektedir (2012). Tepecik'in çalışmasında yaptığı saha araştırmalarında, Keçeci Baba Ocağı dedelerinin, kendilerinin Hacı Bektaş Veli Ocağına bağlı olduğunu, Hacı Bektaş Veli'nin köyü ziyaret ettiklerini ve Keçeci Baba'nın Hacı Bektaş Veli'nin amcası olduğunu ifade ettiği görülmüştür. Menkıbelere göre, türbenin girişinde halen mevcut olan kül rengi taş, Hacı Bektaş'ın amcasına nişane olarak getirdiği taştır (Tepecik, 2019). Çalışmamızda Keçeci Baba Ocağının bir mürşit ocağı olarak nitelendirilme sebebi, öncelikle Keçeci Baba'nın bir veli olması, kendisine bağlı; Seyyid Selahaddin Ocağı (Sivas Şarkışla'nın Yahyalı, Sivas Gürün'ün Mağara ve Amasya Merzifon'un Hırka köylerinde) (Aksüt, 2012; Yıldız, 2011), Pir Ali Bircivan Ocağı (Gümüşhacıköy Sarayözü köyü), Ergonaş Baba Ocağı (Amasya Yassıçal beldesi), Nebioğlu Ocağı (Amasya Avşar köyü) pir ocaklarının bulunmasıdır. Seyyid Selahaddin ve Ali Bircivan, Keçeci Baba'nın oğulları olarak bilinmektedirler. Seyyid Selahaddin Ocağının Amasya Merzifon'un Sarıköy ve Oymağaç köylerinde de talipleri bulunmaktadır. Pir Ali Bircivan Ocağı dedeleri, Ali Bircivan'ın Keçeci Baba'nın en küçük oğlu olduğunu ifade etmekte ve aralarındaki ilişkiden dolayı, Keçeci Baba Ocağı dedelerinden el almaktadırlar. Ergonaş Ocağı ve Nebioğlu Ocağı dedeleri de Keçeci Baba Ocağına bağlı olduklarını ve Keçeci Baba dedelerinden el alıp erkân yürüttüklerini belirtmektedirler (Yıldız, 2017).

Keçeci köyündeki Ocakzade dedeler,⁴ kendilerine bağlı olan ve halen hizmet gören ocakları şu şekilde beyan etmektedirler:

³ Benzer bir suyun çıkarılma kerameti *Hacı Bektaş Veli Velayetnamesi*'nde de mevcuttur (2010, 271).

⁴ Kaynak: Keçeci Baba Ocağı Dedesi Mahmut Koç.

Tablo 1: Keçeci Baba Ocağı Dedelerinin Hizmet Gördüğü Ocaklar ve Yerleşimleri

İL	İLÇE	KÖY	TÜRBE- OCAK
Tokat	Erbaa	Can Polat	Kesegen Baba
Tokat	Turhal	Karkın	Aziz Baba-Seyyid Süleyman
Tokat	Turhal	Erenli	Er Mahmut-Kuzu Kıran
Tokat	Turhal	Erenli	Dervişoğlu-Keçeci Baba
Tokat	Turhal	Yenisu	Göz Deresi
Tokat	Turhal	Kuytul	Seyyit Veli Sultan
Tokat	Zile	Emirdolu	Ayan Baba- Dervişler
Tokat	Zile	Çakırçalı	Koca Beden Baba
Tokat	Pazar	Erkilet	Şeyh Mahmut Baba
Tokat	Merkez	-	Çeltek Baba
Tokat	Merkez	Kat	Gat Baba
Tokat	Merkez	Kızılköy	Ümmetoğlu Ali Baba-Arifoğlu
Tokat	Reşadiye	Soğuk Pınar	Şeyh Yakup
Ordu	Ünye	Alan Köyü	Seyyit Mehmet Baba
Samsun	Vezirköprü	Güldere	Sünnetçi oğlu Piri Baba
Samsun	Merkez	Merkez/ Ladik	Seyyit Mehmet-Hacı Yusuf Baba
Amasya	Suluova	Saygılı köyü	Seyyit Gani Baba
Amasya	Gümüşhacıköy	Sarıalan	Ali Pircivan
Amasya	Gümüşhacıköy	Eymir	Niyaz Baba
Amasya	Merzifon		Piri Baba
Amasya	Merkez	Yassıçal	Seyyit Mustafa Baba
Amasya	Merkez	Efte köyü	Seyyit Ali Sultan- Cafer Baba
Amasya	Merkez	Uygur köyü	Hasan Baba-Cafer Baba
Amasya	Merkez	Yağcı Abdal	Er İsa Sultan-Şah Kerim
Amasya	Merkez	Avşar	Nebiğlu
Amasya	Merkez	Girap	Sarı İsmail
Amasya	Merkez	Şeyh Sadi	Şeyh Safi Baba
Amasya	Merkez	Sarıalan	Hodulca Baba- İlyas Baba
İzmit	Merkez	Balören	Seyyit Ahmet
Çorum	Osmancık		Koyun Baba

Türbe ve tekke, her yıl Türkistan-Horasan-Azerbaycan-Rum-Rumeli marifetine gönül vermiş kişilerce ziyaret edilmektedir. Her yıl Ağustos ayının son Pazar gününde Keçeci Baba Kültür Festivali düzenlenmektedir (Açıkel, 2020b). Türbesi halen ziyarete açıktır. Türbenin ruhsal ve fiziksel hastalıkları iyileştirdiğine inanılmaktadır (Şekil 3). Ayrıca tekkede, geçirdiği bir yangından sonra onarılmış bir medresenin olması, Keçeci Baba Dergâhının bir eğitim merkezi de olduğunu göstermektedir. Keçeci Baba evladından Muhsin Pehlivan, bu konuda Keçeci Baba Dergâhının bir tasavvuf eğitim kurumu olduğunu ve cumhuriyetin ilk yıllarına, Latin alfabesine geçilen döneme kadar tekkenin çalışmakta olduğunu ifade etmektedir. Tekkeye Amasya ve Tokat'ın çevre köylerinden öğrenciler gelmiş ve eğitimlerini tamamladıktan sonra tasavvuf felsefe ve düşüncesini geri döndükleri kendi yörelerinde yaymışlardır (Pehlivan, 2002).

Şekil 3: Keçeci Baba Türbesi

2. Hatır Kalsın, Yol Kalmasın: Keçeci Baba Ocağında Düşkünlük ve Erkânı

Keçeci Baba Ocağı, Horasan erenlerince Anadolu'ya taşınan Alevi kültürünü tüm uygulamalarıyla devam ettirerek, Alevi yol ve erkânını sözlü kültür ile günümüze kadar koruması açısından, Alevilikte oldukça önemli bir yer teşkil etmektedir. Tepecik'in çalışmasında (2019, 41) Keçeci Baba dedelerinden Salih (Arslan) Dede'den aktardığı gibi:

“Cem, günahların yanı sıra hata ve suçların yargılandığı yargılananlara adalet ve hâk ile muamele edilen toplumsal kararların alındığı yerdir. Birliğin dirliğin olduğu yerdir. Cem insana ve insanlığa hizmettir. Cem; çokluk olmak çokluğun içinde yalnız bir vücut olup vahdet âlemine yani yokluk âlemine girmektir. Ölmeden evvel ölmektir. Cem, sevginin, hoşgörünün, muhabbetin, barışın, özgürlüğün, şefkatin paylaşmanın yeridir. Helal kazancın bölüşüldüğü yerdir. Canların Canan'a yol aldığı yerdir. Kadın, erkek ayırmadan bacı ve kardeş olarak cemel cemale ibadettir. Cem, hamların has olduğu eğrilerin doğruyu bulduğu çiğlerin piştiği ilim ve irfan mektebidir.”

Alevilikteki sosyal yapılanma, ocaklar arasındaki mürşitlik, pirlük ve rehberlik ilişkisi ile süreklilik oluşturur. Her pir ocağın bağlı olduğu ve temel aldığı bir mürşit ocağı, mürşit ocaklarının da pir ocakları vardır. Bu ocakların birbirlerine karşı sorumlulukları mevcuttur (Kurt ve Çal, 2021). Her pir ocağı bir mürşit ocağına bağlı olarak erkâna devam etmektedir. Bir talip, mürşit ocağına ya da bir pir ocağına bağlıdır. Mürşit yolun talibiyken pir de mürşidin talibidir (Dedekargınoğlu, 2012).

Alevilik, dini ve toplumsal yapısı içinde tarih boyunca ibadet ve sosyal hayatının düzenlenmesi amacıyla kendi hukuk yapısını geliştirmiştir. Konargöçer bir tarihsel süreçten geçen bu sistemli yapı, hem dinî hem de sosyal yönetici olan dedeler eliyle gerçekleşmektedir (Taşgın, 2003). *Buyruk*'ta (Taşgın, 2003, 22, 26) “El-Bâbu'r-râbi'u” bölümünde mürşit, rehber ve talip konusu şöyle açıklanmaktadır:

“Mürebbi. Kâle'n-nebiyyi sallallâhu aliyhi's-selam men 'arefe nefsehu fe kad 'arefe rabbehu"⁵ be bir hadîs dahi buyurur buyurur levla'l-mürebbi mâ 'arauftu rabbi.⁶ Ya'ni demek olur ki bana Cebrâil Emîn rehberlik eyledi. İmdi rehber kişinin hak yolunun biridir. Zîrâ bana Cebrâil rehberlik itmeyeydi tarikı hakkı ol kadar bilmeyeydim didi. İmdi bir kimsenin mürebbsi olmasa ol hakkı ve hak yolunu nice bilir. Eyle olsa anın şeyhi şeytan olur.”

Ayrıca yine aynı eserdeki aynı bölümde konuyla ilgili: “İmdi oğulun mertebesi rehberine her hususta teslîmi rızâda olmak gerek ve cân ve mâlî cümle rehberin. Zîrâ oğul babadan her ne görse anı işler. Rehberin dahi böyle gerektir ve tâlip ahdinden dönmemek gerektir.” denilmektedir.

Dünya hayatı için Rabbin tüm insanlığa verdiği akıl, mantık ve düşünce ile özellikle İslam inancı ve yaşam için Hz. Muhammed Mustafa'nın (S.A.V.) buyurduğu gibi, İslamiyet'in temel kaynağı güzel ahlaktır. İnsan beşeridir; hataya düşebilir. Hatasını bilip de özür dilerse bağışlanır, affedilir, gerekirse yol hakkı cezası verilir; Alevi inancında buna sitem denilir. Kişi hata işlerse bu hatanın muhakemesi yapılır. Cemaatin kararı ne ise hatalı kişinin durumuna göre davranılır. Kişinin hatası ile özrü dikkate alınır; buna göre hizmet verilir. Mühim olan, insanın yanlıştan alınıp doğruya yönlendirilmesidir. Böylece toplum da onu kabul eder, ceme katılır, topluma girer, lokma yiyebilir, tercüman verebilir, dedesi de onun her türlü hizmetini görebilir.

Soyyer ve Çelik düşkünlüğü, yolun kuralları uyarınca, eline, diline, beline sahip olarak ahlaklı bir insan olunacağına dair verilmiş “bir ikrarı ve vicdanî denetim” olarak tanımlamaktadırlar. Bu kurallara uymayan kişi, dar-ı Mansur'da yargılanır. Alevi Bektaşî erkânında dünya işleri dünyada çözülür ve bu temel koşuldur. Dolayısıyla “kul borcu” olan kişiler kesinlikle ceme alınmazlar. Bu durumda kişi işlediği suçtan sorumludur. Kul hakkını çiğneyerek düşkün olanlar, cemlerdeki rızalıkla tespit edilebilir. Ceme katılanlar “birbirlerinden razı olmadan cem ibadeti başlamaz/başlatılamaz.” (Soyyer, 2019; Çelik, 2014)

Alevi inancında Ahi Mahmud Veli Dergâhına bağlı olan kollarında hizmet gören dede, rehber, talip toplulukları, Kur'an-ı Kerim hükümlerine uyararak üstadın yönlendirmesi ile hizmetlerini insan haklarını göz önünde bulundurarak, başta inanç olmak üzere; aile hukuku, nikâh hakkı, toplum sevgisi, malın korunması, Yaradan'a, kitaba, Peygamber'e, On İki İmam'a, tarik-i müstakim yoluna, pire, rehberine, musahip haklarına sahip çıkıp yaşatmak amacı ile yapmaktadırlar.

Keçeci Baba Dergâhında seyit dede, muhip, talip el ele bağlanıp yol erkân, ibadet ve hizmetini gönül birliği ile yürütmektedirler; rıza-yı gönül ile yola devam etmektedirler. Talip, rehber, mürşit, pir ekseninde ibadete devam edilir. Bu devamlılık içinde yola, inanca aykırı olan bir durum vuku bulursa o zaman ceza-i müeyyide öngörülür. Keçeci Baba Dergâhında bu durumda erkâna uygun hizmet, rehber komşu birliği ile olur.

Düşkünlük kavramı, Aleviliğin geleneğe dayalı örfi hukuk uygulaması olarak karşımıza çıkmaktadır. İkrar verip yola giren kişi eline, diline, beline sahip olacağı sözünü verir. Eğer bu söze aykırı davranırsa düşkün olur (Bal, 2007). *Buyruk*'ta (Taşgın, 2003, 19), “El-Bâbu's-sâbi'u” alt başlığında yer alan “Fectenibü le'allakum

⁵ “Kendini bilen rabbini bilir.”

⁶ “Şayet mürebhim olmasaydı rabbimi bilemezdim.”

tuflihûn”⁷ ayetine atıf yapılarak:

“İmdi Şeyh emrinde olmak hâk rızâsı ve resûl emri üzere olmaktır. Eyle olsa iredetden taşra kendü bilişile fi’li eylemek hakka ve resûline muhâlefet gibidir. İmdi mürebbiye muhâlifet şeytân fi’lidir. Zirâ hilaf iş işlemek kendü nefâsine zulüm eylemek gibidir. Zirâ eyle olan adem dünya azâbından ve âhîret azâbından kurtulamaz. Zirâ münafık sıfatıdır...”

sözleri, şeyhe ve ikrara aykırı davranmanın oldukça ağır bir suç olduğunu ifade etmektedir. Buyruğu temel alan düşkünlük kavramı bu şekilde ifade edilebilir.

Bu hizmetler Kur’an’daki şu surelere uyularak yapılmaktadır: Tövbe ile ilgili olarak; Bakara 2/160⁸, Âl-i İmran 3/98⁹, Nisa 4/16 ve 18¹⁰, Maide 5/39¹¹, Enfal 8/54¹², Hûd 11/61, 92 ve 112¹³, Meryem 19/60¹⁴, Tâhâ 20/82¹⁵, Nûr 24/31¹⁶, Furkan 25/70 ve 71¹⁷, Kasas 28/67¹⁸, Tahrîm 66/8¹⁹.

⁷ Maide 5/90: “Bunlardan kaçınınız ki kurtuluşa eresiniz.” Kur’an Yolu (Erişim 12 Mart 2021),

⁸ “Ancak tövbe edenler, kendilerini düzeltenler ve gerçeği açıkça ifade edenler bunun dışındadır. İşte bunların tövbesini kabul edeceğim. Doğrusu ben tövbeleri çokça kabul eden ve rahmeti bol olanım.”

⁹ “De ki: ‘Ey Ehl-i kitap! Allah yaptıklarınızı görüp dururken niçin Allah’ın âyetlerini inkâr edersiniz?’”

¹⁰ Nisa 4/16: “İçinizden bu çirkin fiili işleyen ikilinin canlarını yakın. Eğer tövbe eder, durumlarını düzeltirlerse artık onlara eziyet etmekten vazgeçin; çünkü Allah tövbeleri çok kabul eden, çok esirgeyendir.” Nisa 4/18: “Yoksa kötülükleri yapıp yapıp da içlerinden birine ölüm gelip çatığında “Ben şimdi tövbe ettim” diyenlerle kâfir olarak ölenler için kabul edilecek tövbe yoktur. Onlar için acı bir azap hazırlamışızdır.”

¹¹ “Kim bu haksız davranışından sonra tövbe eder ve halini düzeltirse bilsin ki Allah onun tövbesini kabul eder. Şüphesiz ki Allah çok bağışlayıcı, çok esirgeyicidir.”

¹² “Firavun hânedanıyla onlardan öncekilerin yapageldikleri gibi bunlar da rablerinin âyetlerini yalanladılar, biz de günahları yüzünden onları helâk ettik. Firavun hânedanını da suya gömdük. Bunların hepsi hak hukuk tamamaz kimselerdi.”

¹³ Hûd 11/61: “Semûd kavmine de kardeşleri Sâlih’i gönderdik. Dedi ki: ‘Ey kavimim! Allah’a kulluk edin; sizin O’ndan başka tanrınız yoktur. O sizi yerden var etti ve size orayı mâmur hale getirme görevi verdi. O halde O’ndan mağfîret isteyin; sonra O’na tövbe edin. Şüphesiz rabbim yakındır, duaları kabul eder.’” Hûd 11/92: “Şuayb da, Ey kavimim! Size göre benim kabilem Allah’tan daha mı hatırlı ki O’nu arkanıza atıp unuttunuz. Şüphesiz ki rabbim yaptıklarınızı kuşatmıştır.”

Hûd 11/112: “Senin yanında hak yola dönenlerle birlikte, sana buyurulduğu gibi dosdoğru ol! Siz de azıp sapmayın. Allah, yaptıklarınızı çok iyi görmektedir.”

¹⁴ “Ancak tövbe eden, iman eden ve iyi davranışta bulunan kimseler böyle değildir. Bunlar hiçbir haksızlığa uğratılmaksızın cennete; çok esirgeyici olan Allah’ın, kullarına vaad ettiği, onların idraklerini aşan adn cennetlerine gireceklerdir. Şüphesiz O’nun vaadi yerine gelecektir.”

¹⁵ “Şu da bilinmeli ki, ben tövbe edip yürekten inanan ve iyi işler yapan, sonra da doğru yolda sebat eden kimselere karşı çok bağışlayıcıyım.”

¹⁶ “Mümin kadınlara da söyle, gözlerini haramdan sakınsınlar ve iffetlerini korusunlar. Dışarıda kalanlardan başka ziynetlerini göstermesinler. Başörtülerini yakalarının üzerinden bağlasınlar. Kocaları, babaları, kocalarının babaları, kendi oğulları, kocalarının oğulları, erkek kardeşleri, erkek kardeşlerinin oğulları, kız kardeşlerinin oğulları, başka kadınlar, hizmetlerinde bulunan köleleri ve câriyeleri, cinsel arzusu bulunmayan erkek hizmetçiler, kadınların cinselliklerinin farkında olmayan çocuklar dışında kimseye süslerini göstermesinler. Yürürken, gizledikleri süsleri bilinsin diye ayaklarını yere vurmasınlar. Ey müminler! Hepiniz Allah’a tövbe edin, umulur ki kurtuluşa erersiniz!”

¹⁷ Furkan 25/70: “Ancak tövbe edip inanarak erdemli işler yapmanın durumu başkadır; Allah böylelerinin kötü hallerini iyiye çevirecektir. Allah çok bağışlayıcı, çok merhametlidir.”

Furkan 25/71: “Evet, kim tövbe edip erdemli davranırsa bu durumda gerektiği şekilde Allah’a yönelmiş olur.”

¹⁸ “Tövbe edip iman eden ve iyi işler yapan kimseye gelince, işte onun kurtuluşa erenler arasında olması umulabilir.”

¹⁹ “Ey iman edenler! İçtenlikle ve kararlılık içinde Allah’a tövbe edin. Umulur ki rabbiniz kötülüklerinizi örter ve sizi altından ırmaklar akan cennetlerine koyar. O gün Allah, peygamberi ve onunla aynı imanı paylaşanları utandırmaz. Onların nuru önlerinde ve sağ yanlarında ilerleyerek yollarını aydınlatırken şöyle derler: ‘Rabbimiz! Nurumuzu arttır eksiltme ve bizi bağışla. Şüphesiz senin her şeye gücün yeter.’”

Yapılan hizmetler, yaratılış şekli ile Allah'a kul olmanın meziyetidir. Maksat, kulluğun derecesini fark edip Allah'a boyun eğmektir. Cümle Peygamberleri düşünerek, içlerinden ümmetlerine öncü olarak Allah'a nasıl boyun eğilir?

Peygamberler, öncü ve rehber olarak gereken hizmeti gerek çile gerekse imtihan olarak yerine getirmişlerdir. Kullar, kısım kısım ayrılarak, bazı Peygamberlerin hizmetini örnek alıp yaşama katarak, Allah'a kulluğu ifade etmeye çalışırlar. Eksiklikleri, beşeri kullukları göz önüne alınarak Allah'tan mağfiret ve af dilerler, başışı Allah'tan beklerler. Kur'an'da konuyla ilgili, Peygamberlerle ilgili durumlar açıkça ifade edilmiştir:

Âdem Peygamber cennette buğday yedi; çilesini çekti. Boyun büktü; af için mağfiret diledi (A'râf 7/19²⁰, Bakara 2/35-37²¹, Tâhâ 20/120-122²²).

İbrahim Halil Peygamber, Nemrut'la imtihana girdi. Canı ile ateş arasında kalınca canını değil, ateşi tercih eyledi. Rabbi, ateşi gülzar eyleyip Halil'i mağfireti ile bağışladı (Bakara 2/124²³, Enbiyâ 21/66-70²⁴).

Yakup Peygamber, evladı Yusuf ile imtihan eyledi. Yakup Aleyisselam, şükrünü kesmeyip gözlerini feda eyledi dahi Yusuf, Mısır'a sultan olup hizmet eyledi. Kul hakkından mağfiret dileyip, Rabb'inin rızasını istedi. Hak Teâla, Yusuf'u ve Yakup'u mağfireti ile bağışladı (Yûsuf 12/6-8, 18, 84, 96²⁵).

²⁰ "Ey Âdem! Sen ve eşin cennette yerleşip dilediklerinizden yiyin. Ancak şu ağaca yaklaşmayın! Sonra zalimlerden olursunuz."

²¹ Bakara 2/35-37: "Ey Âdem! Sen ve eşin cennette oturun, orada istediğiniz yerden rahatça yiyip için ve şu ağaca yaklaşmayın; yoksa zalimlerden olursunuz, dedik. Şeytan oradan onların ayağını kaydırda da buldukları yerden onları çıkardı. Biz de 'Birbirinize düşman olmak üzere inin! Bir zamana kadar sizin için yeryüzünde kalacak bir yer ve ihtiyaç maddeleri vardır' dedik. Bunun üzerine Âdem rabbinden bazı kelimeler aldı (bunlarla tövbe etti); rabbi de onun tövbesini kabul buyurdu. Şüphesiz O, tövbeleri kabul buyuran ve rahmeti sınırsız olandır."

²² "Derken, şeytan şöyle diyerek onun kafasını karıştırdı: 'Ey Âdem! Sana sonsuzluk ağacının ve son bulmayacak bir hükümlürlüğün yolunu göstereyim mi?' Nihayet ikisi de o ağaçtan yediler. Bunun üzerine mahrem yerleri kendilerine göründü, üstlerini cennet yaprağıyla örtmeye çalıştılar. Böylece Âdem rabbine karşı gelmiş ve yolunu şaşırmişti. Sonra rabbi onu seçkin kıldı, tövbesini kabul etti ve doğru yola yöneltti."

²³ "Vaktiyle rabbi İbrâhim'i bazı sözlerle sınavı da İbrâhim onları eksiksiz yerine getirince, 'Ben seni insanlara önder yapacağım' buyurmuştu. İbrâhim, 'soyumdan da' deyince rabbi, 'Vaadim zalimleri kapsamaz' buyurdu."

²⁴ "İbrâhim, 'öyleyse Allah'ı bırakıp da size ne fayda ne de zarar veremeyen şeylere mi tapıyorsunuz? Size de Allah'ı bırakıp taptığımız bu şeylere de yuf olsun! Siz aklınızı kullanmaz mısınız?' dedi. Putperestler, 'Eğer bir şey yapacaksınız, yakın onu ve böylece tanrılarınıza yardım edin!' dediler. Biz de, 'Ey ateş' dedik, 'İbrâhim'e serin ve zararsız ol!' Ona bir tuzak kurmak istediler; fakat biz onları daha çok zarar eden taraf yaptık."

²⁵ Yûsuf 12/6-8: "Bir gün Yûsuf, babasına demişti ki: 'Babacığım! Ben rüyamda on bir yıldızla güneşi ve ayı gördüm; onları bana secde ederken gördüm.' Babası, 'Yavrucuğum' dedi, 'Rüyanı sakın kardeşlerine anlatma, sonra sana tuzak kurarlar! Çünkü şeytan insana apaçık bir düşmandır.' Anlaşılan böylece rabbin seni seçecek, sana rüyada görülenlerin yorumunu öğretecek ve daha önce ataların İbrâhim ve İshak'a nimetini tamamladığı gibi sana ve Ya'küb soyuna da nimetini tamamlayacaktır. Kuşkusuz rabbin çok iyi bilendir, hikmet sahibidir.' Andolsun ki Yûsuf ve kardeşlerinde, almak isteyenler için ibretler vardır. Hani kardeşleri demişlerdi ki: 'Yûsuf ile öz kardeşi babamızın gözünde bizden daha değerli. Halbûki bizim sayımız daha çok. Şüphesiz ki babamız apaçık bir yanılığ içinde!'"

Yûsuf 12/18: "Gömleğinin üstünde uydurma bir kan izi de gösterdiler. Ya'küb, 'Hayır! Nefsiniz sizi kötü bir iş yapmaya sürüklemiş; artık (bana düşen) güzelce sabretmektir. Anlattığınız şeyler karşısında, kendisine sığınılacak olan ise ancak Allah'tır' dedi."

Yûsuf 12/84: "Onlardan yüz çevirdi, 'Âh Yûsufum âh! İçim yanıyor!' diyordu. Sonunda üzüntüden gözlerine boz geldi. Artık kederini içine gömüyordu."

Yûsuf 12/96: "Müjdeci gelince, gömleği yüzüne koyar koymaz Ya'küb tekrar görür hale geldi. Dedi ki:

Hız Musa Peygamber, Firavun ile imtihana girdi. Rab, Musa'ya bir asa verdi. Çok çileler gördü, bir dem oldu. Katillikle suçlandı; bir dem sürgün olup hizmetkâr oldu. Bir dem ziyade ışık aradı, bir dem Nil Nehri ile sınandı. Neticede Tur-i Sina'da bağışlandı. Rab, Musa'ya Kelîmullah buyurdu; mağfireti ile bağışladı (Ankebût 29/39²⁶, Meryem 19/51 ve 52²⁷, İsrâ 17/101²⁸, Yûnus 10/75²⁹, Ahzâb 33/69³⁰).

Hız İsa Peygamber'i çarmıh ile imtihan eyledi. Rab, lütuf ile Meryem'den İsa'yı var edip, İsa'ya nefes ihsan ederek *behdan*³¹ ile sınadı. Hidayetini verdi; öncü rehber eyledi. Fakat ümmeti, İsa'yı tan eyleyip çarmıha çekti. Rabb'i celil, lütfü ile İsa Peygamber'i *sufufu*³² katına alıp ihsanı ile bağışladı. Şükür eyledi (Nisâ 4/157³³).

Hız Eyüp Peygamber'i evladı, malı, eşi ile imtihan eyledi. Eyüp, verenin Allah ve alanın da Allah olduğunu, şüphesiz kabul edip derde, kedere, çileye şükür eyleyip, tenini kurtlar yedi ise de şükürünü hak bilip, Allah'tan mağfiret diledi. Sonunda Rab, Eyüp'ü bağışlayıp, Rahime'sine kavuşturup misli ile ihsanını beyan eyledi; malı ile evladı ile sevindirdi. Eyüp, şükür ile sevinip hayata devam etti, bağışlandı (Sâd 38/41-44³⁴).

Hız Muhammed Mustafa'yı yetimlikle imtihan eyledi. Cahiliye zulmü ile kıtlık, yoksulluk mücadelesi verip müşriklerin iftirası ile sürgün yaşadı. Nesli ile kınandı. Bütün bunlara şükürü yezdan eyleyip mağfiret diledi. Rabb Celil Cellahu mükâfatını Kur'an'da buyurdu. İslam'a baş, Resul, rehber oldu. İlahi Celil, Resul'ünü evladı tahir ile ehlibeyit ile sevindirdi. Kâbe'yi Mükerrerem ile yüceltti. Sidretü'l Müntahâ'yı nasip eyledi. Doksan bin kelime ilimle nasiplendirdi. Dileğini sordu; ümmeti ile sevindirdi. *Sufufta nuş* eyleyip, evladı El-aba'ya Âl-i Âba'ya³⁵ kavuşturdu. Netice ümmetine şefaaf için hizmet nasibi buyurdu. İslam dini içinde, evladı El-aba'ya mazhar olan

'Ben size, Allah tarafından sizin bilmediklerinizi bilirim, demedim mi?'

²⁶ "Kârûn, Firavun ve Hâmân'ın âkıbeti de aynı oldu. Gerçekte Mûsâ onlara açık seçik deliller getirmişti; ama onlar yeryüzünde ululuk tasladılar. Oysa kaçıp kurtulmaya güçleri de yoktu."

²⁷ "Bu kitapta Mûsâ'yı da okuyarak an. Gerçekten o ihlâslı biriydi, elçi-peygamberdi. Ona Tür'un sağ tarafından seslendik ve onu fîsâldâşircasına (kendimize) yaklaştırdık."

²⁸ "Andolsun biz Mûsâ'ya açık seçik dokuz âyet verdik. Haydi İsrâiloğulları'na sor; Mûsâ onlara geldiğinde Firavun ona, 'Ey Mûsâ' demişti, 'Senin büyülenmiş olduğunu düşünüyorum!'"

²⁹ "Onların da ardından Mûsâ ve Hârûn'u açık mucizelerimizle Firavun'a ve çevresindeki ileri gelenlere gönderdik. İman etmeyi kibirlerine yediremediler; onlar günaha gömülmüş kimselerdi."

³⁰ "Ey iman edenler! Mûsâ'yı incitenler gibi olmayın. Allah onun, hakkında söylediklerinden uzak, tertemiz biri olduğunu ortaya koymuştu. Gerçekten o, Allah katında itibarlı idi."

³¹ "Behdan" bühdan, iftira etmek, suç yüklemek anlamında kullanılmıştır.

³² "Saflarına" anlamına gelmektedir.

³³ "Allah elçisi Meryem oğlu İsâ Mesih'i öldürdük, demeleri yüzünden... Hâlbuki onu ne öldürdüler ne de çarmıha gerdiler; (başkası ona benzer kılındığı için) şüphe içine düşürüldüler. Onun hakkında ihtilâfa düşenler bu konuda tam bir kararsızlık içindedirler. Bu hususta zanna uyma dışında hiçbir bilgileri yoktur ve kesin olarak onu öldürmemişlerdir."

³⁴ "Kulumuz Eyyüb'u da an. O, rabbine, 'Şeytan bana sıkıntı ve acı vermektedir' diye seslenmişti. 'Ayağımı yere vur (dedik), işte yıkanılacak ve içilecek serin bir su!' Tarafımızdan bir rahmet ve akıl iz'an sahipleri için de anılacak bir örnek olmak üzere ona aile efradını, ayrıca bunlarla birlikte bir mislini daha bağışladık. (Bir yemini vardı.) 'Eline bir demet bitki sapı alıp onunla vur ve böylece yeminini yerine getirmiş ol' (dedik). Gerçekten biz onu sıkıntılara dayanıklı bulduk. O ne güzel bir kuldu! Yönü hep Allah'a dönüktü."

³⁵ *Âl-i Afa*: Arapçada, aba, cübbe, kaftan anlamına gelir. Rivayete göre, bir gün Hz. Muhammed üzerinde abası varken yanına gelen Hz. Ali'yi, kızı Hz. Fatıma'yı, torunları Hasan ve Hüseyin'i abasının altında toplar. Âl-i Âba terimi, Hz. Muhammed'in yakınlarını anlatır. Hz. Muhammed, Hz. Ali, Hz. Hasan, Hz. Hüseyin ve Hz. Fatıma olmak üzere beş kişi oldukları için bir elin beş parmağına benzetilerek, Pençe-i Âl-i Âba da denilmektedir. Bkz. Ethem Cebecioğlu, Tasavvuf Terimleri ve Deyimleri Sözlüğü, 2009, s. 23, İstanbul: Ağaç Kitabevi Yayınları.

tarik-i müstakim yolcuları, ehlibeyit muhipleri, yukarıda yazılan metinler uyarınca eksiklerini giderir, affını diler. Mağfired sahibi yücelerin yücesi, ilahi adalet sahibi, kismetlerin abidesi, hükmü ilahiden özür, af, bağış, şefaathlerini talep ve rica edip, Allah Celil Celalullah'a bağlanıp şefaath beklerler.

Kur'an kaynaklı ibadet ve kurallarıyla erkâna bağlı kalan Seyyid Mahmud Veli'nin kurduğu Keçeci Baba Ocağındaki düşkünlük, düşkünlüğün kaldırılması hizmetleri, diğer bütün hizmetler gibi birlik ve beraberliğin sağlanması, toplumsal yapının ve ibadetlerin uygulanması amacına yönelik olarak yapılmaktadır. Ocakların sürdürdüğü erkân; sosyal ve dini hayatın düzenlenmesi bakımından toplumsal olarak önem arz etmektedir. Çalışmamızda, Keçeci Baba Ocağı dedelerinden Mahmut Koç'un uyguladığı, düşkünlük ve düşkün kaldırma erkânı ele alınacaktır.

Alevî yol erkân inancında yol düşkünlüğünün cezai müeyyide unsurları; ikrar düşkünlüğü, yol düşkünlüğü (küstahlık), dil düşkünlüğü (cürmü) ve hâl düşkünlüğüdür (şaşkınlık). Bu dört ceza unsuru, Alevî ibadet yönteminde var olup yol erkânında uygulanır çünkü cem, bir nevi halk mahkemesi olup cemde yargılanma da yapılır. Bu bahsi olunan dört ceza unsurunun, insan yaratılışı olan dört maddenin vermiş olduğu hidayet insanın mevsimleri gibidir. Beden, kan, fikir, nefis, yaratılış, toprak, su, ateş, rüzgâr karışımı, En'am 6/98³⁶, Nisa 4/1³⁷, A'râf 7/11 ve 189³⁸, Hac 22/5'te³⁹ böyle beyan edilmektedir.

Bedri Noyan, düşkünlüğün bir çeşit aforoz etme anlamına geldiğinden bahsetmekte ve suçun derecesine, türüne ve büyüklüğüne göre kendi müşidi tarafından cezalandırıldığını ifade etmektedir. Dedeler de müşidin vekili olduğundan düşkün meydanını onlar açarlar. Meydan erenlerinden biri, bir kişi hakkında şikâyetçi olduğunda bunu gözcüye bildirir ve dedenin uygun gördüğü bir zamanda düşkün meydanı açılır (Noyan, 2010). Keçeci Baba Ocağında da düşkün olarak tanımlanmak için, kişinin suçunun duyulması, görülmesi yeterlidir. Böyle bir durumda cem gerekli değildir.

Beşerî olan insanın dünya nimetleri üzerine insanda mevcut olan *nefs-i emmare*⁴⁰, kişinin fikrini yenince insanı yalnızla düşürür. İslami inanca göre bu durum insanı suça teşvik eder. Bu suç unsurları dört bölüme ayrılır:

³⁶ "O, sizi bir tek *nefisten* yaratmıştır. (Sizin için) bir kalma yeri, bir de emanet olarak konulacağınız yer vardır. Gerçekten biz, derinlemesine düşünen bir topluluk için kanıtları birer birer açıkladık."

³⁷ "Ey insanlar! Sizi bir tek *nefisten* yaratan ve ondan da eşini yaratan, ikisinden birçok erkek ve kadın üretilip yayan rabbinize itaatsizlikten sakının. Adını anarak birbirinizden dilek ve istekte bulunduğunuz Allah'a saygısızlıktan ve akrabalık haklarına riayetsizlikten de sakının. Şüphesiz Allah sizin üzerinizde gözetleyicidir."

³⁸ A'râf 7/11: "Andolsun sizi yaratık; sonra size şekil verdik; sonra da meleklerle, "Âdem'e secde edin" diye emrettik. İblîs'in dışındakiler secde ettiler. O secde edenler arasında yer almadı."; 7/189: "Sizi bir tek *candan* yaratan, kendisiyle mutlu olsun diye ondan da eşini yaratan O'dur. Erkek eşiyile beraber olunca kadın hafif bir yük yüklenir, onu bir süre taşır; hamileliği ağırlaşınca rableri olan Allah'a şu sözlerle yakarılır: "Andolsun, bize kusursuz bir çocuk verirsen kesinlikle şükredenlerden olacağız!"

³⁹ "Ey insanlar! Öldükten sonra dirileceğinizden kuşku duyuyorsanız şunu unutmayın ki, biz *sizi topraktan, sonra nutfeden, sonra alakadan, sonra belli belirsiz et parçasından* yaratık ki size (kudretimizi) açıkça gösterelim ve biz dilediğimizin rahimlerde belirli bir vakte kadar kalmasını sağlarız, sonra sizi bebek olarak çıkarırız, ki daha sonra yetişkinlik çağınıza erişesiniz. İçinizden kimi erken vefat ettirilirken kimi de önceden bildiklerini bilmez hale gelinceye kadar ömrün en düşkün çağına eriştirilir. Öte yandan yeryüzünü kupkuru ve cansız görsün; üzerine yağmur indirdiğimizde ise (bir de bakarsın) canlanıp kabarıp ve her cinsten güzel bitkiler çıkarır."

⁴⁰ *Nefs-i emmare*, kötülükleri emreden nefis anlamında kullanılmaktadır. Bkz. Ethem Cebecioğlu, Tasavvuf Terimleri ve Deyimleri Sözlüğü, İstanbul: Ağaç Kitabevi Yayınları, s. 201, 2009.

1. İkrar Düşkünlüğü: Ağır suçtur.
2. Yol Düşkünlüğü (Küstahlık): Suça teşvik, azmettirme.
3. Dil Düşkünlüğü (Cürmü): Küfür, yalan, cebir.
4. Hâl Düşkünlüğü (Şaşkınlık): Bilmeyerek suça karışmak, yanlış karar vermek, kandırılmak.

Yaratan'ın rızasına sığınmak, kitabın buyruğuna uymak, Peygamber'in sünnetini taşımak tarik-i müstakime girmekle olur. Tarik-i müstakime girmek de güzel ahlakla, insan-ı kâmil olmakla, ikrarına sadık kalmakla, bir rehber, mürşide bağlanmakla ve itikatla olur. İslam'ın temeli güzel ahlakıdır.

Kin, kibir, adavet, şiddet, cebir, şirk, riya, nefret ile tarikat makamına girilemez. Allah'ın rızasını kazanmak, seçkin kulların arasına girmektir. Kur'an-ı Azim Fecr 89/27, 28, 29, 30'da⁴¹ beyan edilmektedir.

İnsanlar, başlarına bir husumet, bir bela gelmeden inancı, itikadı fark edemezler. Bu nedenle Rab, kullarını Zümer 39/55'te şu şekilde uyarır: "Hiç farkında olmadığımız bir sırada azap ansızın başınıza gelmeden önce rabbinizden size indirilen en güzel hükümlere uyun..." Tarikat makamı⁴² bu nedenle Kur'an'sız olmaz. Hataları, eksikleri, kusurları örtecek olan Rab, Yaratan kullarını noksansız yaratmıştır, her türlü rızkını da vermiştir. Cümle mahlûktan üstün kılmış ve fikir vermiştir. İnsanoğlunun, bu nimetlere şükrederek yaşamına devam etmesi gerekmektedir. Ancak insan beşerî olduğundan kimi zaman hataya düşebilir. Hata yaptığında fikredip, "Bu yanlıştan, hatadan nasıl dönebilirim?" demelidir, işte bu vakit bir rehber⁴³ gerekir. Rehber, buyruk buyurup talibi, muhibbi yanlıştan döndürüp tarik-i müstakim yoluna çevirir (Yûnus 10/107⁴⁴).

Hayır ve şer Allah'tandır. Fetih 48/11⁴⁵, Yûnus 10/107, Neml 27/53, 54, 55⁴⁶ surelerinde olduğu gibi yanlıştan dönülüp doğru bulunulduğunda, Rabb'e sığınıp rehberle bağlanarak, onun buyruğu ile doğru yol olan tarik-i müstakime girilmelidir.

Sonuç olarak Keçeci Baba Ocağında yol ve yolun kuralları, insanın yeryüzü serüveninde istikametini tam olarak tutup takip etmesi için hem insanın yaratılışında Ahi Mahmud Veli Dergâhında talip, muhip, rehber, pir ve yola bağlanma budur. İnsanın şükretmekten başka kurtuluşu yoktur.

Söz ve fiillerdeki düşkünlüğün kaldırılmasında ise kişi, evvela ailesi ve yakınları ile durumu paylaşır. Musahipli ise musahibi ile de görüşülür. Musahibi ve aile büyükleri yoksa eşini alır, rehberle dedeye gidilir. Dedesi uzakta ise dönmesi beklenir,

⁴¹ Fecr 89/27, 28, 29 ve 30: "Ey imanın huzuruna kavuşmuş insan! Sen O'ndan hoşnut, O da senden hoşnut olarak rabbine dön. Böylece has kullarımın arasına sen de katıl. Cennetime gir!"

⁴² Tarikat makamı, yolun dört makamından biridir. Makamlar: Şeriat, tarikat, marifet ve hakikat aşamalarından meydana gelmektedir. "Tarikatın ilk makamı bir pirden el almak ve tövbe etmektir." Bkz. "Hacı Bektaş Veli Külliyyatı- Makalat", Ankara: Gazi Üniversitesi Türk Kültürü ve Hacı Bektaş Veli Araştırma Merkezi, 2010, s. 537.

⁴³ Rehber, yolda talibe yol gösteren kişidir. Alevi erkânı; Mürşit, pir (dede), rehber ve talip ilişkileriyle sürülür.

⁴⁴ "Allah sana bir zarar verecek olursa, onu O'ndan başka giderecek yoktur. O senin hakkında bir iyilik dilerse onun lütfunu engelleyebilecek de yoktur. Bunu kullarından dilediğine nasip eder. Bağışlayan ve esirgeyen O'dur."

⁴⁵ "Arap kabilelerinden savaşta katılmayanlar sana, gönüllerinde olmayı dillerinin ucuyla söyleyerek, 'Bizi mallarımız ve ailelerimiz alıyordu, bu yüzden Allah'ın bizi bağışlamasını iste' diyecekler. Onlara şöyle de: 'Size bir zarar gelmesini isterse veya size iyilik etmeyi murat ederse, sizin için Allah'a karşı herhangi bir şey yapmaya kimin gücü yeter? Hayır! Allah bütün yaptıklarınızı bilmektedir...'"

⁴⁶ Neml 27/53, 54, 55: "İman edip Allah'a karşı gelmekten sakınanları ise o felâketten kurtardık. Lût'u da hatırla! O kavmine, 'Göz göre göre hâlâ o hayâsızlığı yapacak mısınız? Gerçekten siz kadınları bırakıp da şehvetle erkeklere mi yöneliyorsunuz? Doğrusu siz değerleri bilmeyen bir topluluksunuz' demişti."

icap ederse dede davet edilir. Konu bir araya gelinerek görüşülür. İnancı ilgilendiren bir durum varsa dede yol, erkân gösterir. Peyik⁴⁷ ile yakın komşularına haber gönderilir. Düşkün kaldırma cemine suçlu olmayan, ikrarı olan herkes katılabilir. Düşkün kaldırma ceminde, dede başta olmak üzere kişi ceme katılanlarca muhakeme edilir. Suç ağırsa ceza verilir. Eğer durum gerçek bir şaşkınlıksa kişiye tekrar yol, erkân anlatılır. Toplumun da görüşleri alınarak kişi affedilir, bağışlanır. Kişi meydana Dâr-ı Mansur⁴⁸ olur. İstiğfar duası okunur, Tahrîm 66/8⁴⁹ okunur, gülbank⁵⁰ çekilir. Kişi hanesinde bir lokma verir, komşuların da rızalığı alınır. Dedenin tercümanı⁵¹ verilir. Kişi böylece yanlıştan döner.

Tekbirli kurban için dedenin söylediği gülbank şöyledir:

“Allah Allah... Kurbanınız kabul ola, niyetiniz makbul ola, kadaya kalkan belaya bekçi ola, İsmail’e inen koç kurbanın defterine kayıt ola, yiyip yediren didar bula, tuğunun başına sevap yazıla, erenler dergâhına yazılmış ola. Emir ümmiyeden şefaata ola, hazırlayanların hizmetleri kabul ola. Allah, Halil İbrahim bereketi vere. Duası bizden, kabulü Allah’tan ola. Nur-ı Nebi, Kerem-i Ali Pirimiz Hacı Bektaş Veli hizmetlerimizi kabul eyleye. Keçeci Baba Dergâhına yazılmış olan gerçeğin demine hüü, mümine ya Ali.”

Kurbanın meydanına süpürge çalınır. Dar duası yapılır. Erenler sükûta geçer.

“Dar çeken didar bula, darı Fatıma şefaatinde ayırmaya, hizmetler makbul ola, erenler safasına vara. Gerçeğin demine hüü, mümine ya Ali.”

Keçeci Baba Ocağında, aynı kişi dört kez suç işler ve düşkün olursa o kişi bir kere daha düşkünlükten kaldırılmaz (Tepecik, 2019, 71). Düşkünlük cemi, düşkün kişinin pişman olup bir aracı vasıtasıyla durumu dedeye bildirmesi üzerine yapılır.

Keçeci Baba Ahi Mahmud Veli Dergâhında cem kültürü, yapılan hizmet, inanç içinde olan noksanlıkları giderme ve düşkün, şaşkın düzeltme erkânı şu şekilde ayrıntılandırılabilir:

1. Cemevi hazırlanır. Dede rehber postuna oturur. Sonra cemaat sırası ile gelir. Gelen canlar, yaş sırasına göre erkân meydanını halka olarak çevirir. Bacılar bir bölük olarak otururlar. Böylece cem kurulur.
2. Gözcü elinde asa ile meydana gelir, “Destur Pirim.” der. “Tarihimiz Bektaşîdür.⁵² Yürürüz ced be ced,⁵³ üstadımız Kırklar Cemi’nde gözlekçi Karaca Ahmet.⁵⁴ Salavat.” ile devam eder.
3. Bekçiler meydana girerler. Üçü de “Destur Pirim.” derler. “Kırklar Cemi’dir cemimiz, cümlemize yardım eylesin Pirimiz. Rehberimiz Kırklar Cemi’nde üstadımız İmam Hasan Efendimiz. Salavat.” ile devam ederler.

⁴⁷ Peyik, cemin yapılacağını taliplere bildiren hizmet görevlisidir.

⁴⁸ Ayaktayken kollar serbest bırakılıp baş öne hafifçe eğilerek, teslim olmuş bir halde durmak, Hallac-ı Mansur gibi yol uğruna asılmayı göze almak anlamına gelir. Bkz. Hüseyin Dedegarkınoğlu, “Dedegarkın Süreğinde Cem Töreni”, Türk Kültürü ve Hacı Bektaş Veli Araştırma Dergisi, Sayı: 46, s. 19.

⁴⁹ “Ey iman edenler! İçtenlikle ve kararlılık içinde Allah’a tövbe edin. Umulur ki rabbiniz kötülüklerinizi örter ve sizi altından ırmaklar akan cennetlerine koyar. O gün Allah, peygamberi ve onunla aynı imanı paylaşanları utandırmaz. Onların nuru önlerinde ve sağ yanlarında ilerleyerek yollarını aydınlatırken şöyle derler: Rabbimiz! Nurumuzu artırır eksiltme ve bizi bağışla. Şüphesiz senin her şeye gücün yeter.”

⁵⁰ Hep birlikte makamla yapılan dua.

⁵¹ Dedenin makamla yaptığı dua.

⁵² Keçeci Baba evladı, kendilerini “Bektaşî” olarak tanımlamaktadır.

⁵³ “Atalarımızdan beri yoldayız.” anlamında kullanılmıştır.

⁵⁴ *Velayetname*’de de olduğu gibi erkânda gözcülüğün Karaca Ahmet’e ait bir görev olduğu ifade edilmektedir (2010: 207).

4. Zakir elinde sazı ile gelir, “Destur Pirim.” der. “Biz erenler dellalıyız. Metin eyleriz. Aşikâr evliyalar ser çeşmesidir. Hz. Hünkâr Kırklar Cemi’nde üstadımız, Pirimiz Abdüssamed,⁵⁵ İmam-ı Cafer. Salavat.” ile devam eder.
 5. Selman elinde ibrik ile gelir. Yanında hizmetçi bir elinde havlu, bir elinde leğen vardır. “Destur Pirim.” der. “Biz Gülam’ın kamberiyiz. *Âdulardan* etmeyiz havf çünkü Kırklar Cemi’nde üstadımız Selman-ı Pir-i Pak.⁵⁶ Salavat.” ile devam eder.
 6. Ferrâş elinde süpürge ile meydana girer. “Destur Pirim.” der. “Şah Hüseyin için gözlerim kan ile yaş, Şah-ı Merdan cümleye baş, Kırklar Cemi’nde üstadım Seyyidü’l-Ferrâş. Salavat.” ile devam eder.
 7. Meydancı kucağında seccade ile meydana gelir. “Destur Pirim.” der. “Pirim, Yaratan Allah’ın adı ile Cebrail, Mikail, İsrail, Azrail, Kırklar Cemi’nde Pirimiz, Üstadımız Hz. Pir Keçeci Baba. Salavat.” ile devam eder.
 8. Delilci elinde şamdan ile meydana gelir. “Destur Pirim.” der. “Pirim Cabur Ensari külhana girdi, yanmadı; pişti, kaynadı doğrulayıp Hak cemine gelince. Salavat.” ile devam eder.
 9. Saki elinde kova ve kâsesi, yanında Kevser hizmetçisi ile meydana gelir. “Destur Pirim.” der. “Saki sağ, Selman Pak, Ahmedi Muhtar Haydarı *kerrar*, Kırklar Cemi’nde Pirim Şah-ı Merdan. Salavat.” ile devam eder.
 10. Sofracı kucağında tepsisi ile meydana gelir. “Destur Pirim.” der. “Sofra aldım destime, Pirimden inayet isterim, Ceddım Keçeci Baba’dan hayır himmet beklerim. Salavat.” ile devam eder.
 11. Semahçılar meydana gelir. “Destur Pirim.” deyip kıyam eylerler. “Pervaneyiz, Hak meydana dönmeye yanmış, büryan olmuş, sönmeye geldik. Salavat.” ile devam ederler.
 12. Peyik ve iznikçi meydana gelirler. “Destur Pirim.” derler. “El pençe divana geldim. Bu meydana peymanı geldim. Ber cema-i Muhammed, ber kemal-i Şah Hasan, Şah Hüseyin, Ali’yi pir bilip verelim Muhammed Mustafa’ya canı gönülden salavat.” ile devam ederler.
- “Allahümme salli âlâ Muhammed evladı ehli beyt.”

Keçeci Baba Dergâhında cem hizmetleri bu dize ile tamamlanır. Cem hizmetçileri, pir ve üstatlarının şefaât faziletleri üzere hizmetlerini yerli yerince yaparlar. Rehber dede üstatları üzerinden dua ve gülbankları okur. Cümle muhipler “Allah Allah” sedaları ile dedeye katkıda bulunurlar. Her hizmetçi, üstadının ism-i şeriflerini duyduğu vakit, kendi sağ eli ile işaret parmağına secde kıyamda bulunur.

Cem erkânında kible, dede, rehberdir. Cemde topluluk olarak dedeye yön tutulur (Âl-i İmran 3/113⁵⁷). Rehberle bağlanıp ibadetlerine böyle devam ederler.

Hizmetçiler hazırlandıktan sonra dede cemaate yapılacak hizmeti anlatır. Cemaati ayağa kaldırır, bir dar duası yapar. Duadan sonra cemaat secdeye iner, secdeden kalkılınca herkes yerine oturur. Meydancı meydanı hazırlar ve suçlu olan kişiyi dışarıda hazırlar. Bu kişi düşkün veya küstah ise boynuna bir atkı ya da ip takılarak kapı açılır. Meydancı ipin⁵⁸ ucundan tutarak üç adım içeri atar; sağ eli göğsünde cemaate “Selamün Aleyküm cem erenleri, şeriatan bir kul getirdim, kabul eyleyin.” der.

Cemaat veya dede, “Hayır.” der. Meydancı tekrar dışarı çıkar; tekrar kapıyı çalar. İçeriden buyur edilir. İçeri girer, üç adım atar. “Selamün Aleyküm tarikat erenleri, tarikata bir kul getirdim. Kabul olur mu?” diye sorar.

⁵⁵ Kırklar Cemi’nde zakir olarak hizmet eden Abdüssamed, cemdeki zakirin piri olarak adlandırılmaktadır.

⁵⁶ Kırklar Cemi’nde ibrikçi olarak hizmet eden Selman Farisi, cemdeki ibrikçinin piri olarak adlandırılmaktadır.

⁵⁷ “Hepsi bir değildir: Ehl-i kitap’tan öyle bir topluluk var ki, geceleri ibadete durup Allah’ın âyetlerini okur, secdeye kapanırlar.”

⁵⁸ İpi boynuna takmak, Musa Aleysselam’dandır. Bir canı ya da canlıyı aşağılarsa ipi boynuna takıp, kendinin noksanlığını, hatasını göstermek, ortaya koymak anlamına gelir.

Cemaat ya da dede, “Hayır.” der. Tekrar dışarı çıkar ve kapıyı çalar. İçeriden buyur edilir. Kapı açılır, içeri yeniden buyur edilir. Üç adım içeri girer. “Selamün Aleyküm marifet erenleri, marifetinize bir kul getirdim. Kabul mü? Dede ısrarın nedir? Allah eyvallah... Kapıdan bırakmazsan camdan gelirim, bırakmazsan bacadan gelirim. Kellem yani kafam içeri, vücudum, gövdem dışarı, malım tercüman, canım da kurban. Allah eyvallah. Yolumla yoldayım, Mansur gibi dardayım.”

Dede rehber buyurur: “İkrarına sadık isen buyur. Öl, ikrar verme. Verdi isen, ölür isen ikrarından dönme. İkrar verenin malı tercümanlığa kabul edilir, dönenin canı hiçe sayılır. Allah eyvallah. Meydana buyurun, dedik de meydan ipi boynundan alır, meydanı tarif eyler. Suçlu kişi, meydan ortasına iki diz üzere marifet olur. Dede-talip sizi yargı mahkeme edeceğiz, sabrın var mı? Verilecek, gerek mal gerek meydan gerek akçe, para cezalarına razılığın var mı?” diye sorar. Talip, “Baba evlada kıymaz; küçükten kusur, büyükten af... Malım, kazancım, canım yolunuza fedadır. Allah eyvallah.” der.

Dede, “Komşular, bizim yol kardaşımız düşmüş, birlik ve beraberlik içinde kaldıralım; cezası ne ise verelim. Düşmüşün elinden tutmak sevaptır. Bizler cemde, cenazede, düğünde, kutlu günlerde beraberiz, bu komşuya, bu yol kardaşımıza yardımcı olup, başış Allah’a ısmarlayalım.” buyurur.

Cemaat hep birlikte, “Eyvallah. Dede buyruğunu tutar, ikrarında durursa komşumuz, yol kardaşımız kabulümüzdür.” der. Dede, “Sizlerden Allah razı olsun. Allah, cümle günahları başışlasın, eksiklerimizi tamam kabul eylesin.” der.

Dede telkine başlar; tarikat cem erkânını anlatır. Allah’ın birliği, Kitabın Kur’an’ın buyruğunu, Peygamber’in sünnetini, On İki İmam’ın faziletini, evliyanın ahkâmını, pirin, mürşidin, rehberin hizmetini, yolun gerçeğini, meydanın hizmetini hutbe olarak anlatır. Bunlara göre tekrar talibinden ikrar ister. Talip, “Eyvallah.” der.

Dede cezai unsurları buyurur:

- Yol cezası, dışta kalmak: Üç yıldan on iki yıla kadar olabilir. Suça göre dörde bölünür.
- Kurban veya mal cezası: Bir veya üç kurban olur, bu da üçe bölünür.
- Akçe yani para cezası: Bin liradan on iki bin liraya kadar olabilir. Bu ceza da beşe bölünür. Bir bölümü pire, bir bölümü mürşide, bir bölümü rehberine, bir bölümü cem erkânına, bir bölümü de fakir fukaraya yardım amacıyla verilir.

Meydan cezası ise dede tarafından şöyle uygulanmaktadır:

1. Düşkünün boynuna ip takma, üç tekrarla kapıdan girme; küstah olana iki sefer (biri şeriat, diğeri tarikat) kapıdan girme. Dil cürmüne ve şaşkına ip uygulanmaz, doğrudan meydana gelir.
2. Ayağın yani dizin altına sopa koyup, üç beş dakika diz üstü oturur. Bu arada da dede, suçluluğun yola, erkâna, inanca ve insanlığa aykırı oluşunu anlatır. Suçun ağırlığına göre bu bölüm uzar. Bu ceza, ağır suçu olanlara uygulanır. Dil cürmüne ve şaşkına uygulanmaz (Mâide 5/39⁵⁹).
3. Ayağının altına dayanabileceği sıcaklıkta sac konur; üzerine bastırılır. Bu uygulama, günahı erisin diye ağır suçluya ve düşküne yapılır. Beş on dakika süresi vardır. Bu süre içinde İbrahim Halil Aleyhisselam’ın ateşe atılışı ve yanmayı başışlanması anlatılır (İbrâhîm 14/27⁶⁰).
4. Cezalı kişinin boynuna ağırlık olarak bir taş veya bir kova su asılır. Bu durum, suçun

⁵⁹ “Kim bu haksız davranışından sonra tövbe eder ve halini düzeltirse bilsin ki Allah onun tövbesini kabul eder. Şüphe yok ki Allah çok başışlayıcı, çok esirgeyicidir.”

⁶⁰ “Allah’a ortaklar koşular ki halkı O’nun yolundan saptırsınlar. De ki: ‘Biraz daha oyalanın; sonunda döneceğiniz yer ateştir!’”

ağırlığının temsili olarak kişinin kusurunun farkına varması için uygulanır. Suçlu kişi gelip özür dilemelidir (Â-li İmran 3/89⁶¹).

5. Cezalı kişi, meydana ayak üstünde dâr-ı Mansur olur. Elleri yanda, gözü rehberde, kulağı zakirde, başı hafif öne eğik, alınına dayalı bir asa olduğu halde durur. Cezanın durumuna göre zakir duaya başlar. En az üç kere, en fazla on iki kere duvaz okur. Sonra dede gülbank verir. Kişi meydanda bağdaş kurar, oturur. Bu hizmet böylece tamamlanır.

6. Cezalı kişiye sağlığı, sıhhati sorulur, bir de kırbaç cezası hatırlatılır. Bu durumda meydancı, kişiyi dedenin önünde secdeye indirir. Dede eline bir çubuk alır, kişinin omzuna koyar. Bileği ile üçten az olmamak üzere kırka kadar vurur. Bir gülbank okur. Bu hizmet de böyle tamamlanır.

7. Cezalı kişi, tekrar orta meydana çekilir. "Bu yapılan ve verilen ceza ve siteme karşı adavetin, kinin, itirazın var mı?" diye sorar. Dede, bu kişiden helallik ister. Meydanda olan talip, "Allah eyvallah. Erenler bizden razı ise biz de cem erenlerinden razıyız." der. Secdeye iner. Dede, cemaate hitaben, "Canlar, bu yol kardeşimiz türlü cezaya razı geldi, buyruğumuzu dinleyip canı ile, ailesi ile, malı ile 'Yolumla yoldayım, Mansur gibi dardayım. Canım kurban, malım tercüman bu yolun fermanına.' deyip ikrarını tazeler. Rehber olarak hakkımı helal ediyorum. Ey cemaat, sizler de komşuluk hakkınızı helal ediyor musunuz?" buyurur. Cemaat da bir ağızdan, "Allah eyvallah." deyince meydancı cezalı talip kişiyi ayağa kaldırır, dar-ı Mansur olur.

8. Dede önce niyet eder. Tahrim 66/8'⁶² okur. İstiğfar duası ile devam eder: "Estağfirullah. Estağfirullah. Estağfirullahe'l-azim el-kerim, ellezi lâ ilâhe illâ hüve'l-hayyü'l-kayyümü ve etübü ileyhi, tevbete abdin zâlimin li-nefsihî, lâ yemlikü li-nefsihî mevten velâ hayâten velâ nüshûrâ. La feta illa Ali la seyfe illa Zülfükâr."

Ardından bir duvazla devam edilir.⁶³

*Ey gönül âşık gel dem-be-dem didâra bak
Terk-i ağıâr eyle her dem aç gözün ol yâra bak*

*Kurretü'l-aynım buyurdu ol Resûl-i Kibriyâ
Şebber ü şübbler buyurdu Hayder-i Kerrâr'a bak*

*Bâkir u Ca'fer İmâm'ı Kâzım'a ver cânını
Şah Ali Mûsâ Rızâ ol sâhib-i esrâra bak*

*Hâdi-i ehl-i tarikattır Takî vü bâ-Nakî
Sâhib-i erkân isen inkârî ko ikrâra bak*

*Askerî'ye Askerî dersen muhakkak ey kabâ
Bülbül ol zâg olma her dem hârî ko gülzâra bak*

*Mehdi-i Sâhib-Zamân'ın derdmendi sen şehâ
Derdine gam çekme her dem erişen timâra bak*

*Ey Virânî zâhirin virân eden âl-i Ali
Bâtının ma'mûr eden anlardurur mi'mâra bak.*

⁶¹ "Ama yaptıklarının ardından tövbe edip kendilerini düzelterler başka; çünkü Allah çok bağışlayıcı ve merhametlidir."

⁶² "Ey iman edenler! İçtenlikle ve kararlılık içinde Allah'a tövbe edin. Umulur ki rabbiniz kötülüklerinizi örter ve sizi altından ırmaklar akan cennetlerine koyar. O gün Allah, peygamberi ve onunla aynı imanı paylaşanları utandırmaz. Onların nuru önlerinde ve sağ yanlarında ilerleyerek yollarını aydınlatırken şöyle derler: 'Rabbimiz! Nurumuzu arttır eksiltme ve bizi bağışla. Şüphesiz senin her şeye gücün yeter.'"

⁶³ Yukarıdaki duvaz, Virani'nin bir duvazıdır. Virani on altıncı yüzyılın sonu ile on yedinci yüzyılın başlarında yaşamış, Balım Sultan'dan el almış bir Hak aşığıdır. Duvası için bkz. Virânî Divânı, Hz. Şah Hüseyin Şahin, 2000, s. 446. Mahmut Koç tarafından bu duvazın okunduğu belirtilmiştir.

Dede bir gülbank verir. Cemaat, “Allah Allah...” sedası ile katılır. Meydancı, talibi canlarla ziyaretleştirir, tekrar meydana oturur. Başta dede olmak üzere, cemaat, “Geçmiş olsun, gazanız mübarek olsun.” der. Erenler selamı olan, “Hüü” selamı verilir. Dar duası ile erenler sükûta geçer ve meydan boşalır. Sırası ile hizmetçiler duasını alır. Kurbancı lokmayı getirir, lokma gülbangi verilir. Cemaat, lokmasını yer, sofra toparlanır. Dede destur gülbangi verir. Cemaat dağılır. Hizmet tamamlanır.

Yapılan bu hizmetler, Pirimiz Ahi Mahmud Veli Keçeci Baba Dergâhında tarihler boyu cem erkânında rehber üstat dede-talip gönül birliği ile evvela Allah, Muhammed, Ali, Kur’an ayetleri beyanı ile yapılmaktadır. “Ancak tövbe edip durumlarını düzelterenler ve gerçeği açıkça ortaya koyanlar başkadır. Zira ben, onların tövbelerini kabul eden ve çokça esirgeyenim...” (Bakara 2/160)

Keçeci Baba Dergâh Dedesi, “Allah azze ve celle ala cemian cümle ehlibeyit, dost ve muhiplerin hizmetini makbul, tövbesini kabul eylesin. Keçeci Baba Ahi Mahmud Veli işimize karışıp cümle hizmetlerimizi dergâh izzetinde makbul kılsın. Hüü canlar.” der.

Keçeci Baba Dergâhı cem ve hizmet erkânı süregelen talip-dede, rehber-mürşit pir bağlantısı, on iki hizmet anlayışı dünyada yaşarken kul hakkından, nefis-i emmareden arınmak için gereklidir. Düşkünlük türleri aşağıdaki başlıklarla açıklanacaktır.

2.1. İkrar Düşkünlüğü

Yola girmek, ikrar vermekle başlar. Alevilikte On İki İmam’a, ehlibeyite ikrar verip dönmemek, “eline, diline, beline sahip olmak” gerekmektedir. Ocakta dedenin yöneteceği “İkrar Cemi” ile ocağın talibi olunup yola girilir (Yalçın, 2012). “Onlar, büyük günahlardan ve zinâ, fuhuş gibi hayâsız çirkin işlerden kaçınırlar. Kızdıkları zaman öfkelerini yutup kusurları bağışlarlar.” (Şura 42/37) Örneğin, bu ayete uymayanlar ikrar düşkünlüdür.

Alevi inancına ikrar verip bir ocağa, ocaktan da bir dedeye bağlanan bir kişi:

- Bağlı olduğu ocaktaki dedeyi inkâr ederse düşkün olur. Bu ocağın dedesine dönüncüye kadar yola giremez. Buna ikrar düşkünlüğü denir.
- İkrarlı bir Alevi, ikrarsız birine kızını verirse ve bunda kararlı ise düşkün olur.
- Alevi inancında bir kişi musahipli ise ve musahibini inkâr ederse, musahibinin iffetine, malına, canına göz koyarsa düşkün olur.
- Bir Alevi, Allah emri ile nikâhlendiği eşini haksız yere boşarsa,
- Nikâhlı iken başka bir ailenin evinin nikâhını bozarsa,
- Yetim veya öksüz bir kızın iffetinin bozar, onu zor duruma düşürürse,
- Gasp için sınır bozarsa düşkün olur; bütün bunlar ağır suçtur.

Bu durum kimin başına gelirse ve düşünüp suçunu kabul ederse durumu önce ev halkı ile müzakere edilip ev halkının rızalığını almak gerekir. Musahipli ise musahibi ile görüşülüp onun rızalığı alınır. Rehber dedeye gidip onun da rızalığını alır. Rehberin buyruğunu dinleyip komşuları haberdar eder. Cem günü belirlenir, o güne kadar hazırlıklar görülür. Günü geldiğinde cem kurulur. Rehber nasıl karar verdi ise ona göre hazırlık yapılır. Hizmet edecekler görevlendirilir. Kişi musahipli ise meydancı da musahipli olmalıdır. Cemde zakir, çerağcı olmalı, çerağcı çerağı uyarmalıdır. Rızalıkla İstiğfar duası okunmalı, gülbangla lokması yenilmeli ve hizmet tamamlanmalıdır.

Bu suçları işleyen kişilere verilecek cezalar şunlardır:

1. Yol cezası: Üç yıldan on iki yıla kadar ceme girmeme cezası,
2. Biri tekbirli, biri tekbirsiz⁶⁴ iki kurban mal cezası,
3. Üç bin liradan on iki bin liraya kadar akçe cezası verilir.
4. Meydan cezasında ise boynuna ip takılır, sıcak demire bastırılır, alınına asa dayanır, boynuna ağırlık takılır ve zakirler üçten az olmamak kaydıyla on iki taneye kadar duvaz okurlar. Üç kereden kırk kereye kadar meydanda kırbaç cezası verilir.

Bu cezalar, cem erkânında en ağır suçlulara uygulanır. Başta dede rehber olmak üzere, cemde olan canların rızalığı ile olur. Rızalık olmazsa dede tek başına cezaları uygulayamaz. Eğer bir ceza indirimine gidecekse cemde bulunan canlar, yol cezasını paylaşır, aşağı çekerler; kurbanı, mal cezasını bölerler, akçe-para cezasını duruma göre indirirler, meydan cezasını pay ederler, bölüşürler. Kalanı cezalı talibe kalır ve kalan cezalar uygulanır.

2.2. Yol Düşkünlüğü (Küstahlık)

Alevi inancında; Allah'a kul, Âdem'e zürriyet, İbrahim Halil'e nesil, Hz. Muhammed'e ümmet, Kur'an'a saygı, ehlibeyite taraf, Şah-ı Merdan Ali'ye tarik-i müstakim yoluna hizmet, On İki İmamları bilip sevmek, piri, mürşidi hak bilip bir rehberden el tutup ocağa bağlanmak gerekir. "Ey insanlar! Sizi bir tek nefisten yaratan ve ondan da eşini yaratan, ikisinden birçok erkek ve kadın üretilen rabbinize itaatsizlikten sakının. Adını anarak birbirinizden dilek ve istekte bulunduğunuz Allah'a saygısızlıktan ve akrabalık haklarına riayetsizlikten de sakının. Şüphesiz Allah sizin üzerinizde gözetleyicidir." (Nisa 4/1) Örneğin, bu ayete aykırı davrananlar, yol düşkündür.

Bu yola hizmet eden bir talip:

- Alaylı davranırsa,
- Piri, rehberi yalanlarsa,
- Rehberi hizmet ettiği halde rehberi yalanlayıp yok sayarsa,
- Yolu, erkânı hafife alırsa,
- Musahipli ise bilerek musahibinin arkasından konuşur, onun kişiliğine, iffetine, malına zeval getirirse,
- Yok yere komşusunu incitip rencide ederse, iffetine, malına zeval verirse,
- Yaptığı maddi manevi işlerde hilekârlık ederse,
- Ailesini yanlış yönlendirir, toplumda küçük düşürürse,
- Kazancını yanlış yerlerde kullanırsa,
- Yalan sözle kendi hakkında yanlış bilgilendirirse,
- Birinin sözlerini başkasına yanlış anlatır, ortamı bozar, milleti birbirine düşürürse; bunlar da küstahlıktır.

Horasan marifetinde bu hâl ve hareketlerin yeri yoktur. Böylesi insanların cemde, hizmette, kurbanda, toplumda söz hakkı ve hizmette hakkı yoktur. Küstahlık suçuna düşen insanlar, yanlış yaptığını anlayıp hatasını kabul ettiği zaman çevresine, başta ailesi olmak üzere, danışır, rızalık ister, pişmanlık duyarsa aile büyükleri ya da komşuları rehberine yani dedeye giderek bu kişinin hâlini dedeye bildirirler. Dede,

⁶⁴ Tekbirli kurban; ikrarlı, musahipli, ceme katılan ve hizmet görenlere, tekbirsiz kurban; yolculara, bölgede yaşayan, ikrarsız olup nasibi olan kişilere ikram edilir. Ayrıca tekbirsiz kurban cem dışında, kurbanca tarafından tekbirlenir; tekbirli kurban cem esnasında dualanır.

onları dinledikten sonra bu suçlu kişiyi yanına ister, mahkeme eder, şahitleri varsa dinler. Suçlu kişinin kırıcı, yıkıcı, büyük ölçüde rencide edici ise kadına, iffete, rehber, yola karşı suç işlemiş, komşuların geçim düzenini bozmuş ise cezalıdır.

Bu suçu işleyen insanlardan bir daha bu gibi suçlardan birini işlemeyeceğine dair söz, yani ikrar alınır. Bir kurban mal cezası, bin liradan az olmamak üzere akçe yani para cezası, düşkünlükte anlatılan kadar olmasa da daha düşük bir ceza olmalıdır. Örneğin, boynuna ip takılırsa sıcak saca basmaz; alınına asa dayanırsa kırbaç vurulmaz; düşküne on iki duvaz⁶⁵ okunursa küstaha beş duvaz okunur; düşkünün boğazına on beş kilo ağırlık takılırsa küstaha beş kilo ağırlık takılır. Dede, yol ve erkânı tekrar anlatır. On iki kapıdan, üç sünnetten, yedi farzdan, On İki İmam'ın faziletinden, insan haklarından, yaşamdan, geçimden, saygıdan, sevgiden söz eder. Tekrar ikrar alınır. Tövbe İstiğfar duası okunur. Bir kâse su dualanıp dede tarafından cezalıya içirilir. Cem toplanır; gülbank okunur, lokması yenir, akçesi alınır, destur duası verilir. Ardından sükût ile cemaat dağılır.

2.3. Dil Düşkünlüğü (Cürmü)

İnsanlık âlemini yaratan, bedeni azasının istifade edebileceği dil vermiştir. Dil, bedenın tat alma duyusunu sağlar, bedeni sevdırır, toplumlarda kendini ifade etmek için dil kullanılır. Dil tatlıdır, dil doğrudur, dil şırındır; dil yalan söyler, dil acı söyler, dil çirkindir, dil gerçek sözlerle bedeni Tanrı'ya yaklaştırır. Dil insanı yoldan uzaklaştırır. Yoldan uzaklaşan kişi de dilinin cürmünü çeker ve ona katlanır. “Ey iman edenler! Mûsâ'yı incitenler gibi olmayın. Allah onun, hakkında söylediklerinden uzak, tertemiz biri olduğunu ortaya koymuştu. Gerçekten o, Allah katında itibarlı idi.” (Ahzâb 33/69) Örneğin, bu ayete aykırı davrananlar dil düşkünlüdür.

Eyüp Peygamber, tenine zeval gelince Rabbine yalvardı: “Ya Rab, dilime zeval verme ki sana yaklaşıyım.” Dili ile kendini Rabbine bağıslattı. Ezazil buyruğu dinlemedi, toku giydi.⁶⁶

Allah, tüm yaşam unsurlarının önüne ismi şeriflerini koyup bunu da dile nasip eylemiştir.

Dil beş duyu organından biridir; göz ne kadar önemli ise, burun ne kadar önemli ise, kulak ne kadar önemli ise dil ziyadesi ile o kadar önemlidir. Bir insan eli ile ne kadar suç işlerse dili ile de o kadar suç işleyebilir. İşlediği suçun karşılığı olan cürmü de çekmek zorunda kalır.

Dil cürmü;

- Küfür etmek,
- Yalan söylemek,
- Rencide etmek,
- Birini küçük düşürmek,
- Arkadan söylemek,
- İnanca dil uzatmak,
- Rehberin, dedenin görevini yalanlamak,
- Namusa, iffete sözle zarar vermek,
- Komşular arasına nifak sokmak olarak tanımlanır; bütün bunlar suçtur.

Kişi dil cürmüne düşerse yanlışını anlayıp özür ve af kapısına varır. Hangi yönde dil hatası yaptı ise gerek toplum gerek bireysel kendini ifade edip özür ve af dilerse

⁶⁵ Duvazlar, On İki İmam'ın isimlerini içeren nefeslerdir. Örnek için bkz. Ek 2.

⁶⁶ “Şeytan, Allah'ın buyruğunu dinlemedi, işlediği günahın dolayısıyla boynuna günah ağırlığı asıldı, lanetlendi.”

bağışı kabul edilip hoş görülür. Kişi inat eylerse ikna yoluna varılır, sözleri hatırlatılır, ikna olup bir daha yapmamak üzere ikrar verirse yol, erkân, saygı, sevgi ve insan hakları anlatılır. Topluma katılır ve gülbankla tamamlanır.

Kişinin sözleri yola, erkâna, rehber, topluma, hizmete uymazsa fakat kişi cezasına razı olursa rehberi, dedesi komşulardan oluşan cemaatle cem olup meydanı hazırlanır. Kişi huzura, meydana alınır, muhakeme edilir. Sözlerin ağırlığı oranınca kazancından, malından lokmalık ceza verilir. Pir Dergâhına "Kara Kazan"⁶⁷ hakkı da ayrılıp, Hacı Bektaş Dergâhı Postnişini olan pire gönderilir. Yol, erkân, kitap, sünnet, rehber, mürşit, kul hakkı, musahip, mürebbi hakları anlatılır. Zakirler duvaz, dede gülbankla okur. Cemaat, "Allah Eyvallah" ile katılır. Lokması yenilir, cezası alınır. Bağışlanmak Allah'ın tasarrufudur.

Bu gibi hizmetlerde hatır kalır, yol devam eder. "Bu benim, şu senin" değil, kul Allah'ın, talip, Şah-ı Merdan'ın, hizmet erenlerin, yol göstermek dedenin, lokma nasiplinin, bu yol erenlerin, çarha girenlerindir. Bu yola eğriler giremez.

2.4. Hâl Düşkünlüğü (Şaşkınlık)

Yaratan, kulunu dört ana unsur olan su, rüzgâr, ateş ve topraktan karışım olarak yarattı (Hac 22/5 ve 17⁶⁸, En'âm 6/59⁶⁹). İnsanlar yaşar ve ölürler; kimisi uzun, bazısı da kısa yaşar. Yaşanan süre içinde beşerî âlemde her insan kendi fikri ile yaşamaya devam eder; ekşiği, fazlası insanın kendine aittir. Bazen yaşamda da yapılan işlerde olumlu, olumsuz durumlar vuku bulur. Bazen gerek yaşamda gerek inançta sözlü veya zihinsel yanlış fikirler insanı şaşırtır; vermiş olduğu kararlar, işlettiği fikirler kişiyi yanlışla sürükler. "Ey Âdem! Sen ve eşin cennette oturun, orada istediğiniz yerden rahatça yiyip için ve şu ağaca yaklaşmayın; yoksa zalimlerden olursunuz, dedik. Şeytan oradan onların ayağını kaydırıldı da buldukları yerden onları çıkardı. Biz de 'Birbirinize düşman olmak üzere inin! Bir zamana kadar sizin için yeryüzünde kalacak bir yer ve ihtiyaç maddeleri vardır' dedik. Bunun üzerine Âdem, rabbinden bazı kelimeler aldı (bunlarla tövbe etti); rabbi de onun tövbesini kabul buyurdu. Şüphesiz O, tövbeleri kabul buyuran ve rahmeti sınırsız olandır." (Bakara 2/35-37) Örneğin, bu ayete riayet etmeyenler hâl düşkünlüktür.

Bu durumlar vuku bulup gündeme geldiğinde, kişi veya toplum bunu fark edince mahkeme icap eder. Bu yanlış yapan veya düşünen kişiye hatırlatılır. Bu andan sonra kişi ailesi ile görüşür. Şaşkınlığını cem erkânında ortaya koyar. Konu orada şaşkınlık olarak görüşülür (En'âm 6/54).⁷⁰

⁶⁷ Kara Kazan, Hacı Bektaş Veli Dergâhında bulunan, özel günlerde içinde yemek yenilen kazanın adıdır. "Kara Kazan Hakkı" Hacı Bektaş Veli Dergâhına gönderilecek olan paydır.

⁶⁸ Hac 22/5: "Ey insanlar! Öldükten sonra dirileceğinizden kuşku duyuyorsanız şunu unutmayın ki, biz sizi topraktan, sonra nutfeden, sonra alakadan, sonra belli belirsiz et parçasından yarattık ki size (kudretimizi) açıkça gösterelim ve biz dilediğimizin rahimlerde belirli bir vakte kadar kalmasını sağlarız, sonra sizi bebek olarak çıkarırız ki daha sonra yetişkinlik çağınıza erişesiniz. İçinizden kimi erken vefat ettirilirken kimi de önceden bildiklerini bilmez hale gelinceye kadar ömrün en düşkün çağına eriştirilir. Öte yandan yeryüzünü kupkuru ve cansız görürsün; üzerine yağmur indirdiğimizde ise (bir de bakarsın) canlanıp kabarıp ve her cinsten güzel bitkiler çıkarır."

Hac 22/17: "Gerçek şu ki, iman edenler, Yahudiliği benimseyenler, Sâbiiler, Hristiyanlar, Mecûsiler ve şirke sapanların her biri hakkındaki hükmünü Allah kıyamet günü verecektir. Şüphesiz Allah her şeye taniktir."

⁶⁹ "Yaş ve kuru ne varsa hepsi bu apaçık kitaptadır." Bkz. "Hacı Bektaş Veli Külliyyatı -Makalat" Ankara: Gazi Üniversitesi Türk Kültürü ve Hacı Bektaş Veli Araştırma Merkezi. 2010, s. 491.

⁷⁰ "Ayetlerimize inananlar sana geldiğinde onlara de ki: 'Selâm size! Rabbiniz kendine, merhamet etmeyi yazdı. Gerçek şu ki, sizden kim bilmeyerek bir kötülük yapar da ardından tövbe edip kendisini düzeltirse, bilsin ki Allah çok bağışlayan, çok esirgeyendir.'"

Görüldüğü üzere Keçeci Baba Ocağında düşkün olma hali, genel bir çatı altında değerlendirilmekle beraber, cezalar bağlamında dört ana başlıkta ele alınmaktadır. Böylece Alevi yolunun devamlılığı ocağa has uygulamalarla sağlanarak erkânı sürdürülmektedir.

Sonuç

Horasan erenleri tarafından Anadolu'ya taşınan Alevi kültürü, Keçeci Baba Ocağında yaklaşık yedi yüzyıl boyunca kesintisiz devam etmektedir. Çalışmada, Tokat ilinin Erbaa ilçesine bağlı Keçeci köyünde bulunan ocağın Dedelerinden Mahmut Koç'un uygulamalarıyla birlikte, Keçeci köyünde gözlemlenen ve tecrübe edilen düşkünlük, düşkün kaldırma ve cezalandırma kavramları, Kur'an-ı Kerim temelinde değerlendirilmektedir.

Ocakların sürdürdüğü erkân, sosyal ve dini hayatın düzenlenmesi bakımından toplumsal olarak önem arz etmektedir. "Düşkünlük" ve "düşkün kaldırma" uygulamaları, Alevi toplumunun kendi adalet sistemi içinde oluşturmuştur ve bu yapılırken yine "Hak, Muhammed, Ali" anlayışı çerçevesinde, Horasan marifetinin kaynağı olan Kur'an, ehlibeyit ve her iki kaynak tarafından belirlenen edep-erkânı etrafında uygulanmaktadır. Keçeci Baba Ocağındaki düşkünlük, düşkünlüğün kaldırılması hizmetleri, diğer bütün hizmetler gibi birlik ve beraberliğin sağlanması, toplumsal yapının ve ibadetlerin uygulanması amacına yönelik olarak yapılmaktadır. Örnekleri görüldüğü üzere Kur'an-ı Kerim'de düşkünlükle ilgili ayetler bulunmakta ve birçok ayette tövbe kapısının açık olduğu vurgulanmaktadır. Düşkünlüğün kaldırılması da bu ayetler temel alınarak uygulanmaktadır. Keçeci Baba Ocağında düşkünlük, dört bölümde ele alınarak suçun ağırlığına göre cezalandırılmaktadır. Uygulamalarda ayetler telaffuz edilerek, dualarla da Alevi anlayışı ortaya konulmaktadır.

Alevi edep ve erkânı, zaman geçtikçe siyasi birtakım saiklerle marifet ehli velilerin yetişmemesi ve eğitimin merkezileşmesi nedeniyle değişmeye ya da ortadan kalkmaya başlamıştır. Ayrıca uygulamaların daha çok zahiri kısmı kalmış, bätını kısmı anlamını yitirmeye başlamıştır. Adalet sistemi zamanla merkezi bir şekil aldığından, ocakların yaptırımları sembolik olarak kalmıştır. Bütün bunlara rağmen günümüzde tüm erkânı hâlâ devam eden Keçeci Baba Ocağı, bu açıdan önem arz etmektedir.

Kaynaklar/References

- Açikel, Ali. "Ahi Mahmud Zaviyesi (Kazabad)" (2020a); "Ahi Mahmud Zaviyesi (Tokat)" (2020b). *Ahilik Ansiklopedisi* ed. Yusuf Küçükdağ vd. 1/133-134. Ankara: T.C. Ticaret Bakanlığı, 3. Baskı, 2020.
- Aksüt, Hamza. *Aleviler*. Ankara: Yurt Yayınları, 2012.
- Akın, Bülent. "Alevilikte Ocak: Kavramsal Çerçeveye ve Tarihî Arka Plana Yeni Bir Bakış". *Türk Dünyası İncelemeleri Dergisi* 17/2 (2017), 239-264.
- Atalay, Adil Ali. *İmam Cafer-i Sadık Buyruğu*. İstanbul: Can Yayınları, 1999.
- Bal, Hüseyin. "Yaşayan Alevî-Bektaşî Geleneği (Teke Yöresi Örneği)". 2. *Uluslararası Türk Kültür Evreninde Alevilik ve Bektaşîlik Bilgi Şöleni Bildiri Kitabı* (17-18-19 Ekim 2007). ed. Filiz Kılıç-Tuncay Bülbül. 1/33-51. Ankara: Gazi Üniversitesi Türk Kültürü ve Hacı Bektaş Veli Araştırma Merkezi Yayınları, 2007.
- Bayram, Mikail. "Selçuklular Zamanında Tokat ve Yöresinde İlmî ve Fikrî Faaliyetler". *Türk Tarihinde ve Kültüründe Tokat Sempozyumu*. (2-6 Temmuz 1986). ed. Hayri Bolay vd. 30-37. Tokat: Tokat Valiliği Şeyhülislâm İbn Kemal Araştırma Merkezi, 1987.
- Bayram, Özhan. *Türkiye Selçukluları Zamanında Danişmend İli'nde Ahiliğin Teşkilatlanması*. Konya: Selçuk Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Tarih Ana Bilim Dalı, Ortaçağ Tarihi Bilim Dalı, Yüksek Lisans Tezi, 2012.

- Cebecioğlu, Ethem. *Tasavvuf Terimleri ve Deyimleri Sözlüğü*. İstanbul: Ağaç Kitabevi Yayınları. 2009.
- Çelik, Hasan. "Alevilik ve Bektaşılık'te Gönül Eğitimi". *Hünkâr Alevilik Bektaşılık Akademik Araştırmalar Dergisi*, 1/1 (2014), 83-100
- Çetin, İsmet-Karademir, Serap. "Keçeci Baba'nın Bektaşı Kültüründeki Yeri". *IV. Uluslararası Alevilik ve Bektaşılık Sempozyumu Bildiriler Kitabı*. (18-20 Ekim 2018). ed. Orhan Kurtoğlu-Ayşe Çamkara Erginer. 1/305-317. Ankara: Hacı Bayram Veli Üniversitesi Türk Kültürü Açısından Hacı Bektaş-ı Veli Araştırmaları Uygulama ve Araştırma Merkezi, 2018.
- Dedegarkinoğlu, Hüseyin. "Dedekargın Süreğinde Cem Töreni". *Türk Kültürü ve Hacı Bayram Veli Araştırma Dergisi* 46 (Yaz 2008), 11-76.
- Dedegarkinoğlu, Hüseyin. *Dede Garkın Süreğinde Cem*, Ankara: Yurt Kitap-Yayın. 2012.
- Durma, Abdulhalim. *Evlialar Şehri Tokat*. Amasya. 2010.
- Ersal, Mehmet. *Alevilik Kavramlar ve Ocak Sistemi Çubuk Havzası Örneği*. Ankara: Gazi Üniversitesi Türk Kültürü ve Hacı Bektaş Veli Araştırma Merkezi. 2016.
- Aytaş, Gıyasettin vd. (ed.). *Hacı Bektaş Veli Külliyyatı*. Ankara: Gazi Üniversitesi Türk Kültürü ve Hacı Bektaş Veli Araştırma Merkezi. 2010.
- Duran, Hamiye ve Gümüšođlu, Dursun. (ed.). *Hünkâr Hacı Bektaş Veli Velayetnâmesi*. Ankara: Gazi Üniversitesi Türk Kültürü ve Hacı Bektaş Veli Araştırma Merkezi. 2010.
- Keskin, Y. Mustafa. "Gelenek ve Modernlik İlişkisi Bağlamında Türkiye'de Ziyaret Olgusuna Sosyolojik Bir Bakış". *Dini Araştırmalar Dergisi* 6/18 (2004), 89-101.
- İsimsiz*. Konya: Konya İl Halk Kütüphanesi Müdürlüğü F. Nafiz Uzluk Bölge Yazma Eserler Kütüphanesi. 558-566, 206a).
- Kurt, Begüm-Çal İlayda. "Alevilikte Ocak Geleneği ve Ali Bircivan Ocağı". *Türk Kültürü ve Hacı Bektaş Veli Araştırma Dergisi* 97 (2021), 131-149.
- Maden, Fahri. "Keçeci Baba Ocağı". *Türk Kültürü ve Hacı Bektaş Veli Araştırma Dergisi* 71 (2014), 147-169.
- Noyan, Bedri. *Bütün Yönleriyle Bektaşılık ve Alevilik*. Cilt: VIII. Ankara: Ardıç Yayınları. 2010.
- Pehlivan, Muhsin. "Anadolu Gizli Kalmış Bir Er (Bektaş Ahi Babası) Ahi Mahmut Veli Keçeci Baba". *Uluslararası Türk Dünyası İnanç Önderleri Kongresi*. (23-28 Ekim 2001). 733-753. Ankara: Tüksev Yayınları, 2002.
- Soyyer, A. Yılmaz. *Hünkâr Ansiklopedik Bektaşılık Sözlüğü*. İstanbul: Post Yayın Dağıtım.
- Şahin, Haşim. "Ocak", *TDV İslâm Ansiklopedisi*, c. 33, İstanbul: Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, 2007, 316-317.
- Taşđın, Ahmet. *Şeyh Sâfi Buyruğu [Bisâtî]*. Konya: Çizgi Kitabevi Yayınları. 2003.
- Tepecik, Melike-Haniilçe, Murat. "Anadolu'nun Manevi Önderlerinden Bir Eren: Ahi Mahmud Veli (Keçeci Baba)". *Alevilik Araştırmaları Dergisi* 12 (2016), 141-169.
- Tepecik, Melike. *Keçeci Baba Ocağı Üzerine Nitel Araştırmalar*. Ankara: Hacı Bayram Veli Üniversitesi, Lisansüstü Eğitim Enstitüsü, Alevi Bektaşı Kültürü Ana Bilim Dalı, Yüksek Lisans Tezi, 2019.
- Tuğrul, Talip. "Alevilikte Dedelik Kurumu ve Ocak Kültü". *İslam Düşüncesi Araştırmaları* 10 (2019), 453-481.
- Unat, Faik Reşit. *Tarih Atlası- Yeni Basım*. İstanbul: Kanaat Yayınları. 1992.
- Şahin, Şah Hüseyin. *Virâni Divânı*. İstanbul: Hünkar Basım Yayın. 2020.
- Yalçın, Hüseyin. *Alevilik Tarihi Öncesi Dünü Bugünü*. Adana: Karahan Kitabevi, 2012.
- Yaman, Ali. *Alevilikte Dedelik ve Ocaklar: Dedelik Kurumu Ekseninde Değişim Sürecinde Alevilik*. İstanbul: K.A.S. Derneği Yayınları. 2004.
- Yaman, Ali. "Alevilikte Ocak Kavramı: Anlamı ve Tarihsel Arka Planı". *Türk Kültürü ve Hacı Bektaş Veli Araştırmaları Dergisi* 60 (2011), 43-64.
- Yıldız, Harun. "Amasya Yöresi Alevi Ocakları", *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi* 4/19 (2011), 228-242.

Yıldız, Harun. "Amasya Yöresinde Alevîlik: Ocak ve Yapılar". *Uluslararası Amasya Sempozyumu Bildiriler Kitabı* (4-7 Ekim 2017). 2/1527-1555. Amasya: Amasya Üniversitesi Amasya, 2017.

Yücel, Sabri. *Keçeci Ahi Baba ve Zaviyesinden Yetişen Ünlü Kişiler*. İstanbul: Can Yayınları, 2003.

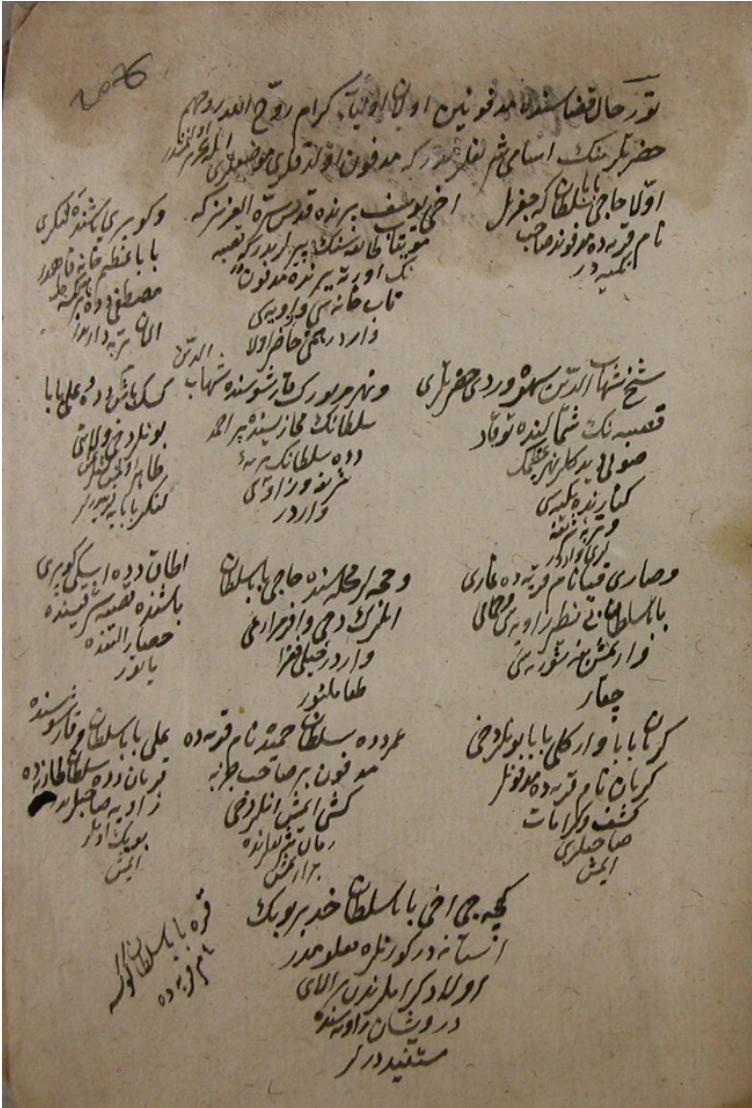
Kaynak Kişi

Mahmut Koç, Keçeci Baba Ocağı Dedesi. (Görüşme Tarihi 20.03.2022)

Diyanet İşleri Başkanlığı Kur'an-ı Kerim. Erişim 05.06.2022. <https://kuran.diyanet.gov.tr/tefsir/>

Ekler

Ek 1: Konya İl Halk Kütüphanesi Müdürlüğü F. Nafiz Uzluk bölümünde bulunan ve Bölge Yazma Eserler Kütüphanesine devredilen, 558-566 demirbaş numaralı ile kayıtlı eser (206a)

Ek 2: Sefil Ali (Duvaz İmam)

*Abdal Musa Sultan emri Hüda'nın,
Medet Allah sahip kerem gel yetiş
Ehl-i Beyt'in dostlarını bağışla
Peşinde yâreyi saran gel yetiş.*

*Affet müminleri Ali aşkına,
Hünkâr Hacı Bektaş Veli aşkına,
Balım Sultan Kızıldeli aşkına,
Cemalettin kutb-u devran gel yetiş.*

*Zahiri batını erenler şahı,
Şu iki cihanın bediri mahı
Elinde fermanı emri ilahi
Kudret kılıcını vuran gel yetiş.*

*Hatice, Fatıma bilir halimiz,
Soldurma bahçede gonca gülümüz,
Ya Muhammed, Ali sen tut elimiz,
Uhud'da Muhammed'e yeten gel yetiş.*

*Şah İmam Hasan'dır keremler kâni,
Şah Hüseyin şehitlerin sultanı
Kul olan kimsenin çoktur noksanı,
Kerbela'da serin veren gel yetiş.*

*İmam Zeynel, Bakır nazım niyazım,
Hak katında iki olmaz hem sözüm,
İmam Cafer bizden dur etme yüzün,
Zahiri batını gören gel yetiş.*

*Bir yanımda derd-ü mihneti ceza
Kusurum çok her ne cevretsem size,
İmam Musa Kâzım, Şah İmam Rıza
Horasan ilinde duran gel yetiş.*

*Muhammed Taki'dir dertler dermanı,
Ali 'yyül Naki'dir Hakk'ın fermanı,
Şah Askeri, Mehdi sahip zamanı
Deccal tabisini kıran gel yetiş.*

*Sefil Ali'm niyazım var sultana,
Dü cihan bekçisi Şah-ı Merdan'a
Kulda kusur çoktur bakma noksana
Cihanın binasını kuran gel yetiş.
(Yücel, 2003, 308-310)*